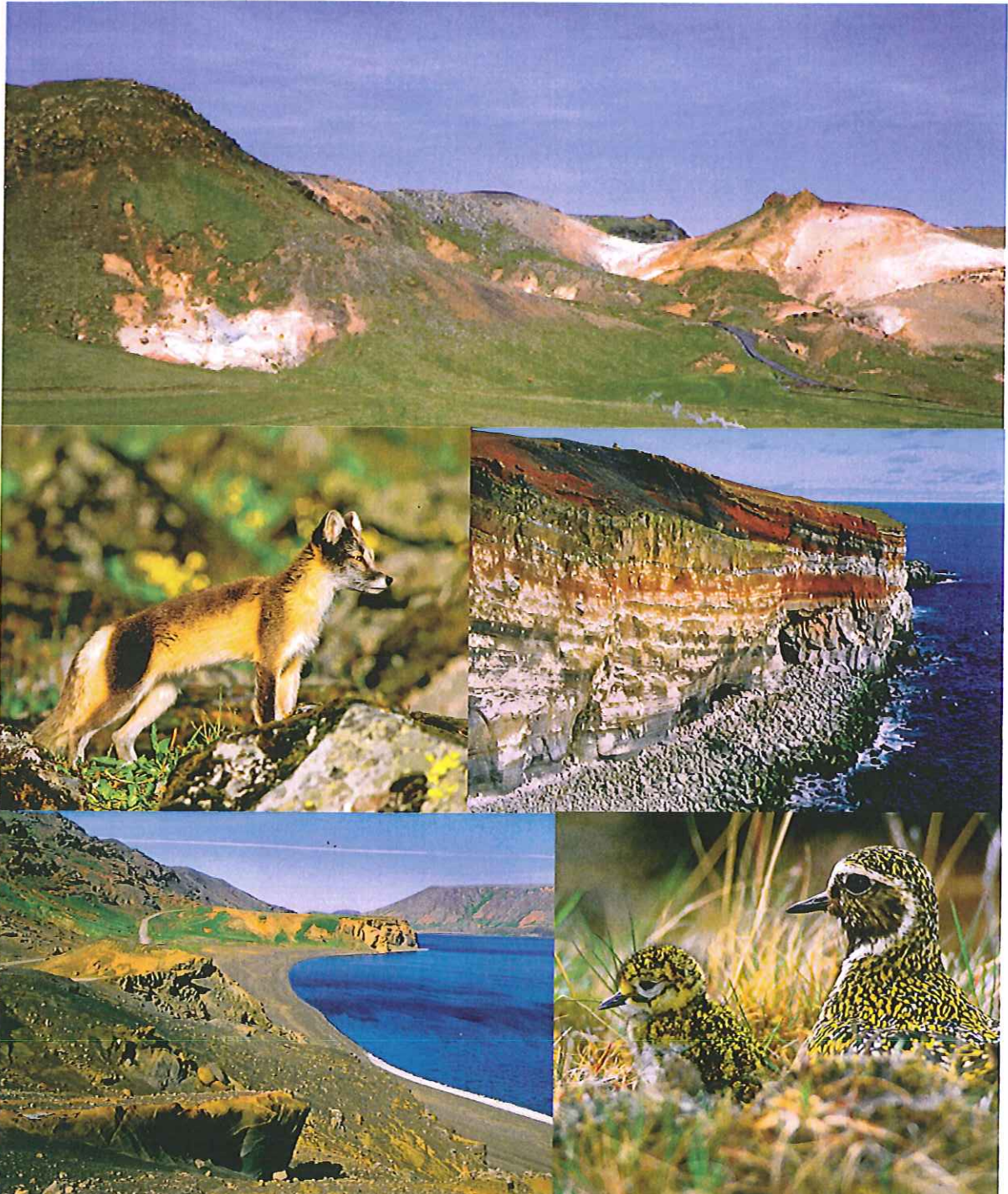

Ferðapjónustumöguleikar í Reykjanesfólkvangi

Stjórn Reykjanesfólkvangs
2008

Efnisyfirlit

1. Inngangur	1
2. Um Reykjanesfólkvang	3
2.1.1 Jarðfræði	4
2.1.2 Gróðurfar	6
2.1.3 Dýralíf	8
2.2 Menning og saga	15
2.3 Upplifun	17
3. Aðgengi	19
4. Ferðapjónusta	28
4.1 Náttúrutengd ferðapjónusta	28
4.1.1 Eldfjallagarður	28
4.1.2 Náttúruskóli	30
4.1.3 Kleifarvatn	32
4.1.4 Fuglaskoðun	32
4.1.5 Stjörnuskóðun	34
4.1.6 Hellaskoðun	36
4.1.7 Annað	37
4.2 Menningartengd ferðapjónusta	38
4.3 Heilsutengd ferðapjónusta	41
5. Hugmyndabanki	43
6. Næstu skref	46
6.1. Fyrsti áfangi	46
6.2. Annar áfangi	46
6.3. Þriðji áfangi	46
7. Heimildir	47
8. Myndaskrá	48

1. Inngangur

Ferðamálaráð Reykjavíkur ákvað seint á árinu 2007 að leggja 2 milljónir króna í að kanna ferðaþjónustumöguleika í Reykjanesfólkvangi. Tvennt lá fyrir: Annars vegar að vinna skýrslu um möguleikana og hins vegar að setja saman aðgerðaáætlun, byggða á skýrslunni.

Skýrsla þessi er unnin með það að markmiði að gera grein fyrir ferðaþjónustumöguleikum í Reykjanesfólkvangi, í víðri merkingu. Reynt er að tengja saman ferðaþjónustu í fólkvangnum við atvinnusköpun enda er fólkvangurinn vannýtt útivistar- og fræðsluauðlind við þröskuld höfuðborgarsvæðisins og alþjóða-flugvallar.

Talið er að allt að 200.000 manns heimsæki hverasvæðið við Seltún í Krýsuvík í Reykjanesfólkvangi árlega og fjöldi ferðamanna fer vaxandi. Þetta er bæði jákvætt og neikvætt. Hið jákvæða er að miklir möguleikar eru fólgnir í þessum áhuga fólks á fólkvangnum en hið neikvæða er hinn mikli átroðningur sem fylgir svo miklum fólksfjölda. Til þess að vel eigi að vera verður því að huga að því að nýta áhugann til atvinnuuppbyggingar um leið og stemmt er stigu við þeirri eyðileggingu sem átroðningur getur valdið.

Skýrslan er unnin að beiðni stjórnar Reykjanesfólkvangs. Ritnefnd skipuðu Ásta Þorleifsdóttir formaður stjórnar, Hildur Arna Gunnarsdóttir og Björk Þorleifsdóttir en Hildur er jafnframt ritstjóri skýrslunnar. Skýrslan skiptist í eftirfarandi kafla:

- **Um Reykjanesfólkvang**, þar sem fjallað er stuttlega um sögu fólkvangsins sem og náttúru-, menningar- og upplifunarpætti.
- **Aðgengi**, þar sem fjallað er um aðgengi ferðamanna að fólkvangnum.
- **Ferðaþjónusta**, þar sem farið er yfir þau tækifæri sem bjóðast í fólkvangnum til uppbyggingar ferðaþjónustu.
- **Yfirlit**, þar sem hugmyndir um ferðaþjónustu eru listaðir upp í markvissri samantekt.
- **Næstu skref**, þar sem skoðuð eru næstu skref varðandi vinnu við uppbyggingu fólkvangsins til framtíðar.

Við skýrslugerðina var unnið úr rituðu efni eftirfarandi aðila, sem lögðu það góðfúslega og er byggt á þekkingu þeirra á náttúru og menningu Reykjanesfólkvangs:

- Jónatan Garðarsson: Um Reykjanesfólkvang, jarðfræði, saga og menning, upplifun og aðgengi.
- Jóhann Óli Hilmarsson fuglafræðingur og ljósmyndari: Gróður, dýralíf, saga og menning.
- Helena Óladóttir verkefnisstjóri Náttúruskóla Reykjavíkur: Náttúruskólinn.
- Karl Ingólfsson leiðsögumaður: Hellaskoðun.
- Rannveig L. Garðarsdóttir svæðisleiðsögumaður: Aðgengi.
- Björk Þorleifsdóttir sagnfræðingur: Aðgengi.
- Sævar Helgi Bragason formaður Stjórnuskoðunarfélags Seltjarnarness: Stjórnuskoðun.

-
- Pálmi Freyr Randversson sérfræðingur í samgöngumálum hjá Umhverfissviði Reykjavíkurborgar: Lýðheilsa
 - Ásta Þorleifsdóttir jarðfræðingur, og Landvernd: Eldfjalla- og auðlindagarður.

Þá var einnig leitað fanga í skýrslu Sigrúnar Helgadóttur líf- og umhverfisfræðings *Reykjanesfólkvangur: Upphaf, markmið, framtíð* sem unnin var fyrir Reykjanesfólkvang árið 2004 sem og á vefsíðum Ferlis (www.ferlir.is), Reykjanesfólkvangs www.gamli.umhverfissvid.is/reykjanesfolkvangur) og Umhverfisstofnunar (www.ust.is).

Skýrslan er prýdd fjölda ljósmynda og eru sérstakar þakkir færðar Jóhanni Óla Hilmarssyni, Ellert Grétarssyni, Daniel Bergmann, Hildi Örnú og Björk Þorleifsdóttur fyrir lán á myndum. Þá er Jóni Baldri Hlíðberg þakkað lán á teikningum af kynjaverum.

Öllum ofangreindum aðilum sem og stjórnarmönnum og starfsmönnum Reykjanesfólkvangs eru færðar bestu þakkir fyrir framlag sitt.

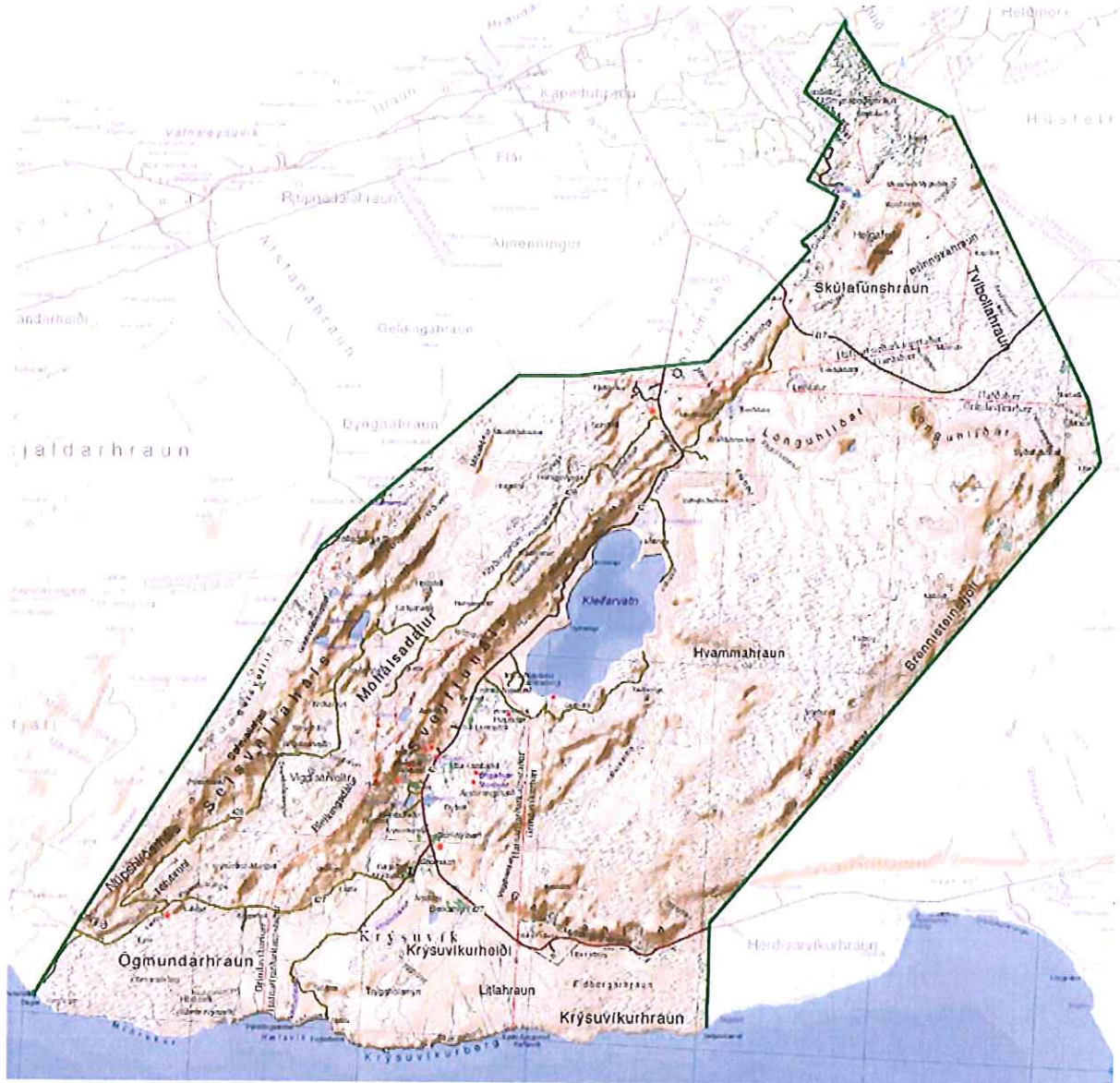
Reykjavík vorið 2008

Ásta Þorleifsdóttir

Formaður Stjórnar Reykjanesfólkvangs

2. Um Reykjanesfólkvang

Fólkvangurinn spannar um 300 ferkílómetra og var til skamms tíma langstærsta friðlýsta svæði sinnar tegundar á Íslandi. Núverandi mörk hans taka mið af sýslumörkum Gullbringu- og Árnessýslu að austanverðu, norðurmörkin fylgja Bláfjallafólkvangi, vesturmörkin eru vestan Undirhlíða- og Núpshlíðarhálsa fram í sjó við Selatanga og suðurmörkin fylgja strandlínunni.

Mynd 1 Yfirlitskort af Reykjanesfólkvangi.

Samkvæmt skilgreiningu á vef Umhverfisstofnunar er fólkvangur „svæði sem samkvæmt náttúruverndarlögum er friðlýst sem útivistarsvæði í samvinnu við hlutaðeigandi sveitarfélög. Fólkvangar eru stofnaðir að frumkvæði sveitarfélaga og sjá þau einnig um reksturinn. Tilgangurinn með fólkvöngum er að tryggja almenningi aðgang að svæðum til þess að njóta útivistar.“

Sigurður Þórarinnsson jarðfræðingur lagði til árið 1948 að stofnaður yrði þjóðvangur á Reykjanesi til að vernda náttúruminjar og opna augu almennings fyrir þessu einstaka

landsvæði. Krýsuvík átti að vera kjarni þjóðvangsins en hugmyndin var lengi að gerjast. Mikilvæg skref voru tekin 1958 með setningu náttúruverndarlaga og 1969 þegar samstarfshópur sveitarfélaga undir forystu Sigurðar hófst handa við að hrinda hugmyndinni í framkvæmd. Reykjanesfólkvangur var loks stofnaður með auglýsingu í Stjórnartíðindum nr. 520/1975., þar sem mörkum fólkvangsins lýst og reglum sem þar gilda m.a. er gangandi fólki er heimil för um allan fólkvanginn sem og hefðbundin nýting í almannabágu og til búrekstrar. Allt jarðrask er bannað innan fólkvangsins nema með leyfi Umhverfisstofnunar en nýting jarðhita, t.d. í Krýsuvík, og mannvirkjagerð því tengd er undanskilin.

Sveitarfélögin sem standa að Reykjanesfólkvangi eru: Reykjavík, Seltjarnarnes, Kópavogur, Garðabær, Hafnarfjörður, Grindavík og Reykjanesbær. Stjórn fólkvangsins er í höndum þessara sveitafélaga í samráði við Umhverfisstofnun. Fulltrúi Reykjavíkur er stjórnarformaður vegna frumkvæðis að stofnun fólkvangsins.

2.1.1 Jarðfræði

Virkt gosbelti liggur eftir endilöngum Reykjanesskaga og er Reykjanesfólkvangur á miðju gosbeltinu. Tveir áberandi fjallshryggir liggja eftir fólkvangnum miðjum í NA-SV stefnu, eins og sprungureinarnar sem ganga úr Atlantshafinu og taka land á Reykjanestá. Þar sem Atlantshafshryggurinn kemur á land hefur landið gliðnað, sprungur opnast og frá gígaröðum runnið hraun. Landið stækkar lúshægt (um 2 cm á ári) mælt í mannsævi en á ægihraða í ævi jarðar. Atlantshafshryggurinn skiptir Reykjanesinu á milli Evrasíuflekans og Ameríkuflekans sem gerir svæðið einkar áhugavert fyrir jarðfræðinga og áhugafólk um jarðfræði og landmótun. Í fólkvangnum sjást þessi skil milli heimsálfana Ameríku og Evrópu vel.

Eldvirkni hefur verið mikil á Reykjanesskaga síðustu árþúsundin og virðist hún koma í hrinum á um það bil 1000 ára fresti. Þá stendur hrinan yfir í um 200 ár. Frá því land byggðist hefur ein meiri háttar goshrina með þremur aðalgosum, Bláfjallaeldum, Krýsuvíkureldum og Reykjaneseldum, verið á svæðinu. Þar sem gosstöðvar og opnar gjár fyrirfinnast raðar eldvirkni sér á sprungureinar. Þær sprungureinar sem liggja um fólkvanginn eru Krýsuvíkurrein og Brennisteinsfjallarein. Á báðum má finna háhitasvæði, í Seltúni og Austurengjum, og á hverasvæðinu í Brennisteinsfjöllum.

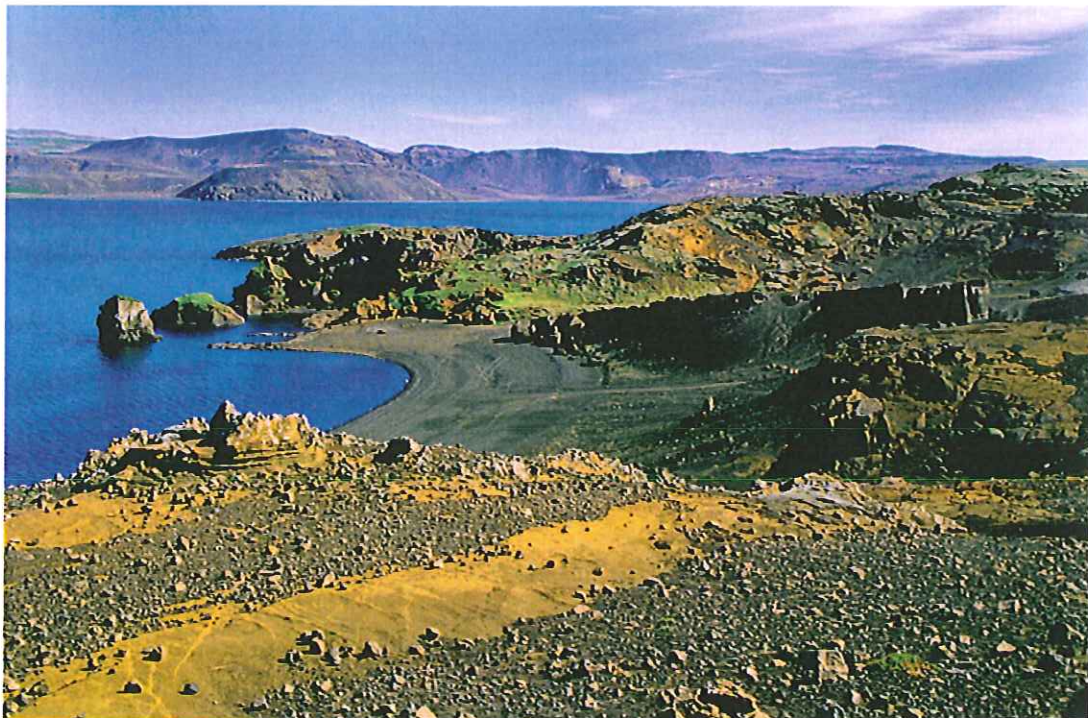
Reykjanesfólkvangur er víða þakinn hraunum og mörg þeirra hafa runnið í sjó fram. Margir fallegir hraunfossar hafa steypst fram af fjöllum niður á láglandið þar sem hraunið hefur breitt úr sér. Krýsuvíkurland frá Kleifarvatni að Krýsuvíkurbergi er þakið jarðvegs- og gróðurþekju, sem er ofan á nokkrum lögum af hraunum. Hraunlögin sjást ágætlega þegar samsetning landsins við Krýsuvíkurborg er skoðað.

Jarðlög fólkvangsins eru samsett úr grágrýtishrauni frá seinustu hlýskeyðum ísaldar, móbergi og bólstrabergi sem mynduðust undir jöklum og hraun sem runnu eftir að jökulskeyði lauk. Allt suður til sjávar frá Krýsuvík er jökulsorfið grágrýti. Móberg umlykur Kleifarvatn sunnan, vestan og norðan þess og móbergshryggirnir Núpshlíðarháls og Sveifluháls hlóðust upp undir jökli. Krýsuvíkurhraun er forsögulegt sprunguhraun í suðeystri hluta fólkvangsins og norðan þess eru hraun sem runnu úr Brennisteinsfjöllum á sögulegum tíma. Í vesturhluta fólkvangsins er svo Ögmundarhraun sem rann um miðja 12.öld.

Mynd 2 Í fólkvangnum eru háhitasvæði með leirhverum, gufuaugum og vatnshverum (ELG).

Í fólkvangnum má sjá fjölbreytta eldgíga og fjöll mynduð við eldgos undir jökli. Einnig eru þar að finna þó nokkur merkileg gígvötn og tjarnir. Auk þess eru þar háhitasvæði með leirhverum, gufuaugum og vatnshverum.

Mynd 3 Kleifarvatn er eina stóra stöðuvatnið í fólkvangnum.

Eina stóra stöðuvatnið í fólkvangnum er Kleifarvatn. Það er um 10 km² að stærð þegar það stærst. Vatnið er 97 m djúpt í gjám eða sprungurein sem er austur af

Syðri-Höfða. Vatnsborð Kleifarvatns sveiflast verulega á um 20 ára fresti, þrátt fyrir að vatnið virðist vera afrennslislaust, allavega ofan jarðar. Ástæðan er sú að sprungur í botni vatnsins eiga það til að opnast í jarðhræringum en þegar svo ber undir lækkar vatnsyfirborð Kleifarvatns. Þetta kom glögglega í ljós árið 2000 þegar Kleifarvatn lækkaði um 4 m og ummálið minnkaði í 8 km².

2.1.2 Gróðurfar

Eva Guðný Þorvaldsdóttir kannaði og kortlagði flóru og gróðurfar í fólkvangnum á árunum 1980 og 1981. Hún flokkaði land fólkvangsins í 13 gerðir gróðurlendis: mosapembu 45% af flatarmáli fólkvangsins, mólendi 14%, graslendi 2%, kjarr 1%, votlendi 1%, bersvæðisgróður 11,5%, sáðland 0,5%, snjódældagróður, jarðhitagróður, strand-gróður, hraunsprungugróður, skógrækt og loks ógróið land sem er 21 % af flatarmáli fólkvangsins. Ástand gróðurs er víða slæmt, aðallega vegna ofbeitar og uppblásturs. Mikið hefur dregið úr beit á síðustu áratugum og jafnframt hefur verið gerð gangskör í uppgræðslu og hafa Landgræðslan og samtökin *Gróður fyrir fólk í landnámi Ingólfs* verið atkvæðamest.

Mynd 4 Fjöllin í fólkvangnum eru misvel gróin.

Hraun og mólendi

Hraun með mosapembu er víða að finna eða víðast hvar þar sem hraun hafa runnið. Fjöllin í fólkvangnum eru misgróin, en víða hafa uppblástur og gróðureyðing sett mark sitt á þau. Sömuleiðis er víða að finna lítt gróna mela, skriður og hraun. Mólendi er víða að finna, bæði í hraununum og utan þeirra. Eldri hraun, eins og t.d. Krísuvíkurhraun, er gróskumikið apalhraun með talsverðum lyngbollum og gróðurflesjum, víða með lágvöxnu kjarri, mun gróskulegra en t.d. Ögmundarhraun þar vestur af.

Mynd 5 Hraun með mosapembu er að finna víðast hvar þar sem hraun hafa runnið. Hraungambri er algengur í fólkvangnum.

Mynd 6 Á sumrin má finna litskrúðugar blómplöntur í fólkvangnum.

Vallendi

Algengar grastegundir á vallendi neðst í fjallshlíðum eru t.d. blávingull, hálíngresi og týtulíngresi.

Skógur og kjarr

Skógur og kjarr er á nokkrum stöðum í fólkvangnum. Helstu staðirnir eru Smyrlabúðarhraun, Búrfell og Kaldársel. Undirhlíðar, Hrótagjá og í Krýsuvíkurlhrauni undir Geitahlíðum, m.a. í Sláttudal.

Blómplöntur og byrkningar

Í fólkvangnum er að finna á annað hundrað tegundir blómplantna og byrkninga. Flestar eru algengar en aðrar staðbundnar, s.s. grástör og gullkollur, og nokkrar eru sjaldgæfari, s.s. fjalldalafífill, geithvönn, skógfjóra, og jarðaberjalyng.

Votlendisgróður

Gróður er fjölbreyttur í votlendu. Helstu plöntur í mýrum eru gulstör, mýrastör, klófífa og hrafnafífa. Nykrur og mari vaxa m.a. í vötnum og tjörnum. Vert er að benda á svonefnd Augu, tvær litlar tjarnir sitthvoru megin við veginn sunnan Krýsuvíkur. Þar er að finna mjög fjölskrúðugan vatnagróður.

Mynd 7 Víða er áhugaverður gróður í votlendi við jarðhitasvæði, td. á Austurengjum (ELG)

Gróður á jarðhitasvæðum

Þó hverasvæðin séu strangt til tekið votlendi, er sérstaða þeirra slík, að þeim ber sérstök umfjöllun. Sum hverasvæðin eru gróðursnauð önnur eru vel gróin. Sérstaklega er gróður þriggja hverasvæða frábrugðinn, en þar vaxa jurtir sem einkenna hverasvæði. Norðan Trölladyngju eru gufuhverir í mosagrónu hrauni og þar vex hin sjaldgæfa og smávaxna naðurtunga. Þar má og finna breiður af græðisúru. Í Seltúni eru laugabruða og laugasef einkennandi hverajurtir. Mikill þörungagróður er í læknum, sem rennur frá hverasvæðinu. Við Austurengjahver vex laugasef. Blóðberg er algengt á öllum þessum hverasvæðum.

2.1.3 Dýralíf

Fuglar

Allfjölbreytt búsvæði fugla er að finna í fólkvangnum. Þar eru fuglabjarg, votlendi, mólendi, kjarrlendi, fjallendi, hraun og sandar en engar fjörur eða leirur. Votlendi og gróið land hafa meira gildi í svo gróðursnauðu landi en ella.

Krýsuvíkurberg

Mynd 8 Krýsuvíkurberg er á skrá yfir alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði.

Krýsuvíkurberg er stærsta fuglabjarg frá Vestmannaeyjum og vestur um til Látrabjargs. Bjargið er á náttúruuminjaskrá og skrá yfir alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði. Í 1. töflu eru nýjustu tölur um varpfugla í Krýsuvíkurbergi. Þar verpa um 63.800 pör af 9 tegundum sjófugla.

1. tafla. Varpfuglar í Krýsuvíkurbergi, tölur eiga við pör.

Fuglar	Varppör	Talið ár	Heimild
Fýll	1600	2005	Arnþór Garðarsson 2006
Toppskarfur	150	1977	Arnþór Garðarsson 1984
Silfurmáfur	150	1977	Arnþór Garðarsson 1984
Svartbakur	x	1987	JÓH, eigin ath.
Rita	40.000	2005	Arnþór Garðarsson 2006
Langvía	11.000	2005	Arnþór Garðarsson 2006
Stuttnefja	200	2005	Arnþór Garðarsson 2006
Álka	8700	1985	Arnþór Garðarsson 1995
Teista	x	-	
Lundi	2000	-	Arnþór Garðarsson óbirt
Samtals	63.800		

Mynd 9 Í Krýsuvíkurbergi verpa um 63.800 pör af 9 tegundum sjófugla.

Á brúnum bjargsins verpa bæði sendlingur og sólskríkja (snjótittlingur), en þessir fuglar eru annars algengastir á hálendinu. Maríuerla verpur og í bjarginu.

Gróður í Krýsuvíkurbergi er gróskulegur vegna áburðarins sem fuglarnir skilja eftir sig. Skarfakál er áberandi og þar má finna burnirót, baldursbrá, holurt, kattartungu, sjávarfitjung og sæhvönn. Á brúnum bjargsins eru breiður af geldingahnappi.

Kleifarvatn og Engjarnar

Fremur fábreytt fuglalíf er á Kleifarvatni sjálfu, enda vatnið djúpt og gróðurlítið. Það eru helst fýlar og toppendur, sem sjást á vatninu. Toppöndin er fiskiönd en nægt æti er fyrir hana í vatninu. Fýlar verpa í nálægum fjöllum og við vatnið, t.d. Syðristapa, en sækja æti til sjávar. Þeir nota vatnið til baða og hvíldar. Sömuleiðis sækja ritur frá Krýsuvíkurbergi á vatnið til baða. Á veturna er aðeins einn hópur dugganda sig á Íslandi, þessar duggendur flakka allan veturinn milli Ósabotna við Hafnir og Hlíðavatns með viðkomu á Kleifarvatni. Þá verpa smyrill og hrafn ekki allfjarri.

Fuglafánan í votlendinu sunnan við Kleifarvatn er sú fjölbreyttasta sinnar gerðar í Reykjanesfólkvangi. Næst vatninu eru vatnsflæðar í Innralandi og Nýjalandi. Síðan taka Engjarnar við og teygja sig suður undir Grænavatn. 2. tafla sýnir helstu varpfugla á og við engjarnar og hversu algengir þeir eru.

2. tafla. Varpfuglar á Vesturengjum og Nýjalandi sunnan Kleifarvatns.

Fuglar	Tíðni
Álft	Eitt til tvö pör
Grágæs	Nokkur pör
Urtönd	Fáein pör

Stökkönd	Allalgeng í engjunum
Toppönd	Varpfugl sem lifir á fiski í vatninu.
Rjúpa	Fáein pör í þurrlendinu umhverfis.
Tjaldur	Strjáll varpfugl
Sandlóa	Strjáll varpfugl
Heiðlóa	Algengur í þurrlendinu umhverfis
Lóupræll	Nokkur pör
Hrossagaukur	Algengasti mófuglinn á engjunum
Jaðrakan	Nokkur pör
Spói	Algengur á þurrari svæðum og jöðrum.
Stelkur	Algengur
Óðinshani	Nokkur pör
Kjói	Fáein pör
Kría	Nokkur pör
Þúfutittlingur	Algengur
Maríuerla	Strjáll varpfugl

Annað votlendi

Votlendi má finna á nokkrum öðrum stöðum í Reykjanesfólkvangi. Þau helstu eru við Djúpavatn, á Lækjarvöllum, við Arnarfell og í Bleiksmýri. Nokkur lítil vötn er að finna í fólkvangnum, tvö Grænuvötn, Spákonuvatn, Arnarvatn og Geststaðavatn eru þau helstu. Mýrlendi er takmarkað við flest þeirra.

Mynd 10 Útsýni yfir Spákonuvatn.

Toppönd er einkennandi fyrir þessi vötn og sums staðar finnst óðinshani. Í mýrunum eru lóupræll, hrossagaukur, stelkur og þúfutittlingur algengustu fuglar. Þessir staðir eru allir aðgengilegir. Djúpavatn og Krókamýri eru við Djúpavatsveg. Grænavatn við Krýsuvík er skammt frá vegi og hin vötnin öll við gönguleiðir á svæðinu.

Fjallendi, mólendi, hraun og sandar

Þetta eru langalgengustu búsvæðin í Reykjanesfólkvangi. Miklar mosapembur einkenna Ögmundarhraun, það er sannkallað lóuland.

Tíðni fugla í rannsókn á mófuglum í fólkvangnum og vestan hans er að finna í 3. töflu. Mest allt rannsóknarsvæðið er þurrlendi, en rannsóknin teygði sig einnig inn á votlendi, sbr. nokkrar tegundir votlendisfugla, sem aðeins bregður fyrir. Heiðlóa er langalgengasti fuglinn í fólkvangnum, en spói, hrossagaukur, þúfutittlingur og skógarpröstur eru einnig tíðir. Hrossagaukurinn finnst aðallega í graslendi og votlendari svæðum, meðan skógarprösturinn er bundinn við kjarr og mólendi. Algengustu fuglar í birkikjarrinu eru rjúpa, þúfutittlingur og skógarpröstur. Auðnutittlingar finnast þar sem birkikjarrið er vöxtulegast. Í gisnari kjarri, þar sem mosapembur og móagróður er ríkjandi, er heiðlóan algeng.

3. tafla. Mófuglar í Reykjanesfólkvangi og víðar á austanverðum Reykjanesskaga. Tegundir og tíðni.

<u>Fugl</u>	<u>Hlutfall (%)</u>
Rjúpa	3
Heiðlóa	32
Sandlóa	1
Lóupræll	1
Hrossagaukur	10
Jaðrakan	1
Spói	16
Stelkur	4
Óðinshani	1
Þúfutittlingur	15
Steindepill	2
Skógarpröstur	12
Sólskríkja	1
Auðnutittlingur	0,5

Spendýr

Tófur eru ekki ótíðar í fólkvangnum. Oftast sjást þær nærri Krýsuvíkurbergi, enda er bjargið fæðuforðabúr þessa eina spendýrs, sem var hér við landnám. Tófur sjást þó víðar og má búast við þeim hvar sem er í fólkvangnum. Annað landspendýr, sem er algengt þar, er hagamús. Hún er bæði í mólendi, mýrajöðrum og melgresi, sem sums staðar hefur verið sáð til uppgræðslu. Jafnframt eru hagamús algengar í Krýsuvíkurbergi. Minkur er fremur fágætur, nema helst í fjörunni. Seli, bæði landseli og útseli má stundum sjá á klettum og skerjum við sjó. Undan Krýsuvíkurbergi er ekki óalgengt að sjá hvali. Oftast sjást hrefnur og hnýðingar, en einnig kemur fyrir að hnúfubakar eða háhyrningar birtast þar.

Mynd 11 Tófur má sjá víða í fólkvangnum.

Mynd 12 Hreindýr héldust við á Reykjanesi í rúmlega eina og hálfu öld.

Hreindýr héldust við á Reykjanesskaga í rétt rúm 150 ár, frá því þeim var sleppt þar árið 1777 og fram undir 1930.

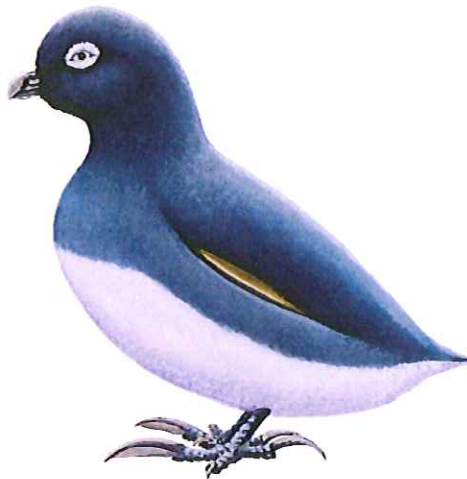
Hveralíf

Einkennismádýr hverasvæðanna eru hverafluga, laugakönguló og vatnabobbi. Margt annað setur svip á hverasvæðin, eins og hitasæknar örverur og bakteríur. Lífríki hverasvæða skipar mikilvægan sess í líftæknirannsóknum sem og rannsóknum sem tengjast stjörnulíffræði með tilliti til mögulegs lífs á öðrum hnöttum.

Kynjakvikindi

Hverafuglar

Fyrst ber að nefna hverafugla sem sagðir voru dvelja á jarðhitasvæðum. Þessar furðuverur áttu að halda til í Seltúni og á fleiri hverasvæðum. Þóttust menn oft sjá hverafugla syndandi á sjóðandi hverum en hurfu jafnharðan og menn nálgudust.

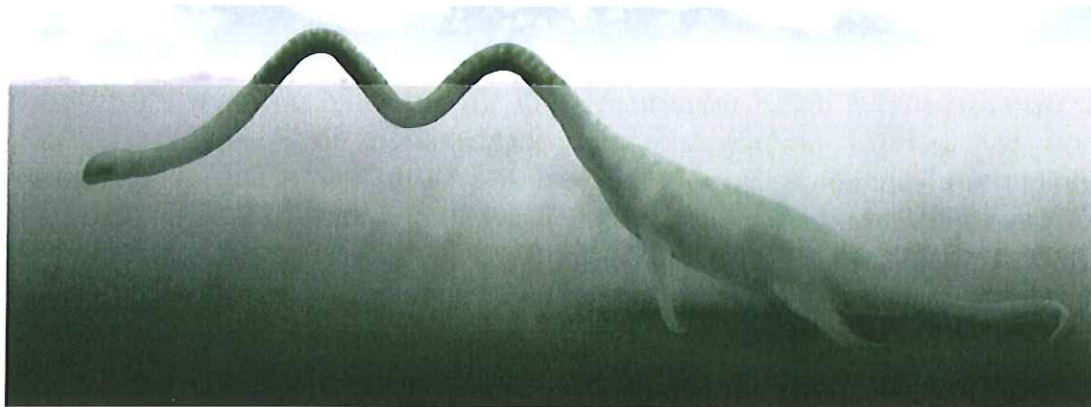

Mynd 13 Hverafuglar synda á sjóðandi heitum hverum án þess að verða meint af (JBH).

Fuglarnir líktust öndum að vexti og sumir töldu jafnvel að hér væru komnar sálir framliðinna manna. Hverafuglum hefur verið lýst svo: Liturinn er dökkmógrár, lítið ljósari á bringunni og undir kverkinni. Goggurinn frammjór og hvass. Þeir synda hratt og stinga sér, verði þeir varir við mannaferðir. Hverafuglar hafa í gegnum tíðina verið ýmsum hugleiknir og má þar nefna þá Eggert og Bjarna, Jón Steingrímsson eldklerk og Halldór Kiljan Laxness.

Skrímlið í Kleifarvatni

Sagan segir að skrímli haldi til í Kleifarvatni og gerir það af og til vart við sig. Þetta er ormskrímli, svart að lit og stórt, talið vera 30-40 m langt og því væntalega af ætt svokallaðra vatnaorma, í ætt við skrímlið í Loch Ness. DV birti í nóvember 1984 frétt um skrímli við vatnið, svo það er ekki með öllu útdautt. Ekki eru sagnir um að skrímlið hafi gert óskunda, umfram það að hræða fólk, en það á það til að skríða á land og liggja á ströndinni stundarkorn. Einnig eru sagnir um minna skrímli í Grænavatni.

Mynd 14 Skrímslið í Kleifarvatni er talið vera um 30-40 m langt (JBH).

2.2 Menning og saga

Í Reykjanesfólkvangi drýpur sagan af hverju strái. Reykjanesfólkvangur er að stærstum hluta í landi Krýsuvíkur sem var eitt af höfuðbólum landsins á miðöldum og Krýsuvíkur er m.a. getið í Landnámabók. Heimaland Krýsuvíkur er nánast í miðju fólkvangsins sem myndar kruga utan um þennan sögufræga stað sem fór í eyði áður en vélvæðingin setti mark sitt á hann.

Menningarminjar sem tengjast búskap fyrri alda leynast víða innan fólkvangsins, en þar eru líka mannvistarminjar frá miðri síðustu öld. Stórbýlinu Krýsuvík, sem var einnig lengi kirkjusókn, fylgdu nokkrar hjáleigur sem ásamt heimajörðinni nefndust einu nafnið Krýsuvíkurhverfi. Jörðin þótti góð til búskapar, beitiland var mikið og búfé var látið ganga þar sjálfala árið um kring. Stutt var á gjöful fiskimið sem gáfu vel í aðra hönd, í Krýsuvíkurbergi var nóg af fugli og eggjum, og rekaviður skaffaði efnivið í hús, báta og allskyns amboð. Farið var til sölva af sjó, jarðhitinn nýttur og brennisteinn unninn og seldur til útflutnings.

Fært var ofan í Krýsuvíkurberg eftir svonefndum Ræningjastíg, en neðsti hluti hans hvarf í sjógangi fyrir nokkrum árum. Stígurinn dregur nafn sitt af Tyrkjunum, sem eiga að hafa komið að bjarginu, haldið upp stíginn og komið að selsmatsstúlkum í Krýsuvíkurseli þar fyrir ofan. Smali sá til þeirra og flúði heim að Krýsuvíkurkirkju þar sem séra Eiríkur í Vogsósum á að hafa verið við messugjörð. Hann afgreiddi síðan ræningjana er þá bar að garði og eiga þeir að hafa verið dysjaðir í Ræningjadys í Ræningjahól vestan við kirkjuna.

Hjáleigur í Krýsuvík voru að jafnaði fimm til átta talsins, en stundum allt að 13 og jafnvel 18 eins og segir í þjóðsögum. Vallgróin tóftarbrot flestra kotanna eru sýnileg nema Krýsuvíkurbæjarins, Suðurkots og Stóra-Nýjabæjar sem hurfu þegar bæjarhólarnir voru sléttaðir á sjöunda áratug 20. aldar.

Krýsvíkingar gerðu út frá Selatöngum og leigðu sunnlenskum bændum aðstöðu til útróðra, en einnig sigldu Skálholtsskip þaðan. Í gamalli nafnapulu eru 65 vermenn nefndir á Selatöngum en þar eru friðlýstar búðatóftir sem vitna um mikið athafnalíf.

Nafnapuluna væri áhugavert að setja upp við Selatanga til minningar um sjósókn fyrri alda alveg fram undir aldamótin 1900. Verstöðin spilltist í Básendaflóðinu 1799.

Þrátt fyrir góða kosti og hlunnindi fór Krýsuvíkurljörðin í eyði á fyrri hluta 20. aldar eftir að stórskáldið Einar Benediktsson eignaðist jörðina í félagi við norskan fjármálamann. Leiguliðarnir fluttu frá Krýsuvík til þéttbýlisstaðanna í grenndinni þar sem breyttir útgerðarhættir gáfu vel í aðra hönd. Ekki var hægt að útbúa almennilega aðstöðu fyrir fiskiskip, bryggjur og athafnaland fyrir fiskverkunarhúsin þrátt fyrir að stutt væri á fiskimiðin í Krýsuvík og Selvogi. Þetta ásamt breyttum búskaparháttum til sveita varð Krýsuvík að falli.

Árið 1936 var ríkissjóði heimilað að taka allar landareignir í námunda Hafnarfjarðar eignarnámi. Árið 1941, um svipað leyti og bílvegurinn til Krýsuvíkur var fullgerður, eignaðist Hafnarfjarðarbær Krýsuvíkurljörðina með gögnum og gæðum að undanteknum námuréttindum. Síðasti íbúinn, Magnús Ólafsson, sem var orðinn aldraður og veikur, var árið 1945 fluttur nauðungarflutningi til Hafnarfjarðar. Þar með lauk hinni gömlu búsetu í Krýsuvík eftir tíu alda langa sögu, en nýi tíminn megnaði ekki að endurreisa staðinn á þann hátt sem efni stóðu til.

Gamlar þjóðleiðir lágu um hlað Krýsuvíkur. Almúgafólk, hefðarmenn, skólasveinar, förulýður, vinnuhjú og bændur sem áttu leið um Krýsuvíkurhverfi áttu þar öruggt skjól í misjöfnum veðrum. Gömlu leiðirnar eru enn sýnilegar þar sem þær liggja milli fjalls og fjöru, út á Suðurnes og inn til landsins. Þær hlykkjast gegnum hraunfláka, þræða sig meðfram vötnum og fjallshlíðum, eða liggja yfir hæðir, hálsa og hæstu heiðar. Vörður, hlaðin skjól og aðrar mannvistarminjar vísa veginn. Göngufólk getur ennþá ratað þessar gömlu götur og fetað sig um gróna slóða fjarri skarkala þéttbýlisins, sem er samt svo skammt undan.

Mynd 15 Í fólkvangnum getur göngufólk fetað sig í friði og ró um grónar götur.

Maríukirkja reis snemma eftir kristnitöku í Krýsuvík, sem varð sérstakt prestakall og eitt af fjórum kirkjulúnum í Kjalarnesprófastsdæmi. Þaðan var hálfkirkjunni í Herdísarvík þjónað þar til Krýsuvík varð annexía frá Selvogsþingum nokkru eftir siðaskiptin, þó prestar sætu staðinn næstu aldir.

Orkan í Krýsuvík hefur heillað marga frá því að Eggert Ólafsson og Bjarni Pálsson gerðu þar tilraunaholu með jarðnafri 1755. Þegar nafurinn var kominn níu fet niður í jörðina komst hreyfing á jarðveginn og þunnur grautur tók að spýtast upp með ógnarkrafti. Þeyttist sjóðandi leirblandað vatn 6-8 fet í loft upp og eftir stutt hlé tók holan að gjósa án afláts.

Sveinn Björnsson listmálari hafði vinnustofu sína frá árinu 1974 í bústjórahusi í Krýsuvík sem byggt var árið 1948 vegna kúabús sem var lagt af áður en það tók til starfa. Þar hafa synir hans rekið safn um föður sinn eftir að hann lést 1997.

Mynd 16 Gestabækur Krýsuvíkurkirkju bera miklum gestagangi í fólkvangnum glöggt vitni.

2.3 Upplifun

Gestagangur í Reykjanesfólkvangi er töluverður allt árið sem sést skýrt þegar gestabækur Krýsuvíkurkirkju eru skoðaðar. Þar hefur fólk af öllu landinu og frá rúmlega þrjátíu þjóðlöndum skráð nöfn sín, hugleiðingar og ljóð og jafnvel teiknað myndir. Suma daga koma yfir 100 manns í kirkjuna en það er ljóst að ekki rita allir í gestabókina. Samkvæmt talningu á gestakomum í kirkjuna fara tugir þúsunda um svæðið árlega. Það er nokkuð ljóst að flestir sækja sömu staðina, staldra við hjá Kleifarvatni, skoða hverina við Seltún og líta inn í Krýsuvíkurkirkju.

Reykjanesfólkvangur er einstakur staður þar sem söguminjar kallast á við náttúruminjar, þar sem jarðfræðin liggur eins og opin bók fyrir fótum þeirra sem fara þar um. Á slíkum leiðum ber margt fyrir augu sem auðgar andann og kallar fram ýmsar hugleiðingar. Ströndin er síbreytileg með sjávarhamra sína og fjörur, smágerður gróður þekur hraunin, djúpar gjótur, torkennilegir klettur og klungur skapa hughrif og sífellt er eitthvað sem vekur athygli ferðalangsins sem fer um fólkvanginn. Móbergshálsar, stapar og blásnir malarhryggir eða mýrabreiður og grónar heiðar hafa einnig aðdráttarafl, að ekki sé minnst á lækjarsytrur og hverasvæði sem eru lifandi og síkvik.

Upplifun gesta af náttúru Reykjanesfólkvangs er margbreytileg. Við Kleifarvatn upplifir fólk allan tilfinningaskalann. Sumum verður hugsað til orða skáldsins: „Þar ríkir fegurðin ein“ og fyllast friði andspænis lygnu vatninu og dimmum slútandi hamraveggjunum. Aðrir upplifa þetta svæði sem ógnvekjandi með kalt og djúpt hylýpi vatnsins og ógurlega svarta vegg sem mynda form sem minna á hrylleg tröll aftan úr grárrí fornaskju. Þá er stutt í hugmyndir um fornaldarófreskju, Kleifarvatnsskrímsli, sem dvelur í djúpi vatnsins og bíður átektu eftir tækifæri til að gera einhvern óskunda.

Hver svo sem hughrifin eru við vatnið, hinn forna kirkjustað og tóftirnar, minningar um baráttu forfeðranna við náttúruöflin og óblíð lífsskilyrði er ljóst að Reykjanesfólkvangur skilur engan eftir ósnortinn. Í fólkvangnum er allt til staðar, þar má finna samankomið allt hið besta úr ranni fjallkonunnar og má því með sannri segja að þar sé eitthvað fyrir alla.

3. Aðgengi

Ein aðalforsendan fyrir því að unnt sé að byggja upp öfluga ferðaþjónustu í Reykjanesfólkvangi er að möguleikarnir og þjónustan séu aðgengileg, sýnileg og aðlaðandi. Því er nauðsynlegt að líta til þess sem betur mætti fara innan fólkvangsins í dag varðandi þessa þætti vegna þess að uppbygging ýmiskonar ferðamennsku grundvallast af því að aðgengi og aðstaða séu í lagi.

Friðun á náttúru Reykjanesfólkvangs er nauðsynleg því fjöldi innlendra jafnt sem erlendra ferðamanna eykst frá ári til árs. Aukning ferðamanna getur haft víðtæk áhrif á viðkvæmt umhverfi Reykjanesfólkvangs. Til að standa undir slíku álagi þarf að standa vörð um náttúru svæðisins, afmarka þau svæði sem leyfilegt er að ganga/ferðast um, bæta aðgengi að náttúruperlum og auka þjónustu á svæðinu.

Vegir

Um fólkvanginn liggja nokkrir akvegir. Aðalvegurinn er Krýsuvíkurvegur frá Vatnsskarði suður með Kleifarvatni að Krýsuvík og austur í Selvog. Einnig liggur um fólkvanginn Nesvegur, þjóðvegurinn á milli Krýsuvíkur og Grindavíkur. Auk þess Bláfjallavegur frá Krýsuvíkurvegi við Óbrynnishóla norður á Suðurlandsveg. Á sumrin opnast hringleið um suðurhluta fólkvangsins þegar Vigdísarvallavegur, sem liggur frá Vatnsskarði að Vigdísarvöllum og þaðan inn á Nesveg, er opnaður fyrir umferð.

Mynd 17 Á veturna er vegurinn að Vigdísarvöllum lokaður og eingöngu fær stórum bílum á sumrin.

Mynd 18 Vegurinn út að Krýsuvíkurbergi er vægast sagt torfær.

Flestir veganna í fólkvangnum eru malarvegir og eru í misjöfnu ástandi. Sumir vegir og slóðar eins og vegur nr. 428, Vigdísarvallavegur, eru illa færir fólksbílum. Vigdísarvallavegur er tæplega fær nema góðum bílum og það eingöngu á sumrin. Á veturna er vegurinn lokaður. Sömu sögu er að segja um veginn út að Krýsuvíkurbergi sem er vægast sagt torfær.

Það er brýn þörf á lagfæringum veganna svo fulls jafnræðis sé gætt varðandi aðgengi fyrir gesti fólkvangsins. Það mætti einnig til sanns vegar færa að akstursleiðir endurspegli ástand svæðisins í augum ferðalanga. Ef vegir eru bágbornir er meiri hættu á jarðraski og utanvegaakstri.

Þá er brýnt mál að útbúa hringleið um fólkvanginn sem væri opin allan ársins hring og væri fólksbílafær. Opin og greið hringleið eykur ánægju gesta, hvetur til lengri viðvalar og opnar nýja sýn á náttúruperlur og útivistarmöguleika í fólkvangnum.

Einnig þarf að huga að skýrari merkingum við slóða til þess að gestir geti glöggvað sig á því hvort bílaumferð sé í raun leyfileg á slíkum svæðum. Reykjanesfólkvangur hefur látið á sjá á undanförunum árum vegna utanvegaaksturs. Skýringin á því er m.a. sú að eftirlit á svæðinu hefur verið erfitt vegna fjárskorts og akstur á torfæruhjólum hefur aukist. Nauðsynlegt er að þeir sem aka á torfæruhjólum fái aðstöðu til að sinna því áhugamáli sínu svo dregið verði úr utanvegaakstri og þeirri eyðileggingu sem hann veldur.

Mynd 19 Fjölga mætti áningarstöðum eða litlum útskotum við vinsæla staði.

Þá þarf að fjölga útskotum eða litlum bílastæðum við vinsælar gönguleiðir til að tryggja gott aðgengi að útivistarperlum og fagurri náttúru. Enn sem komið er fer lítið fyrir slíku við margar gönguleiðir og aðra markverða staði og skapar það hættu á gróðurskemmdum þar sem fólk freistast til að leggja bílum sínum í vegarköntum eða utan vega. Þessi skortur á útskotum gerir það að verkum að margir gestanna sjá sér ekki fært að skoða þá staði sem þeir hefðu ella stansað við. Skortur á útskotum og litlum bílastæðum felur aukinheldur í sér stórauðna slyshættu, sér í lagi þar sem bílaumferð um fólkvanginn mun án efa einungis aukast í framtíðinni. Núverandi Suðurstrandarvegur býður ekki upp á að hægt sé að beygja út af eða stoppa rútu á áningarstöðum nema að leggja fólk í hættu á miðjum vegi. Þetta er afar mikilvægt að laga. Einnig þarf að kortleggja áningarstaði við Suðurstrandarveg og hafa þá klára strax við lagningu vegarins.

Þá mætti einnig huga að því að fjölga áningarstöðum eða litlum útskotum við vinsæla staði eins og Syðri-Stapa svo gestir geti hættulaust stoppað til að virða fyrir sér birtingarmyndir Kleifarvatns og svörtu klettanna við vatnið.

Á þeim bílastæðum sem fyrir eru í fólkvangnum, til dæmis við Grænavatn og Fúlapoll þyrfti að laga malbiksbrúnirnar. Sums staðar líta þessi stæði út fyrir að vera ófullgerð á meðan þessir vankantar eru.

Merkingar og umgengni

Mynd 20 Varða sem markar aðkomu að fólkvangnum frá Hafnarfirði.

Mynd 21 Erfitt er að lesa á skilti vörðunnar frá veginum.

Vörður marka hliðin inn í fólkvanginn. Þótt þær séu mikil þryði er nauðsynlegt að gera innganga í fólkvanginn sýnilegri. Til dæmis þyrfti sums staðar að endurnýja skiltin á vörðunum og hugsanlega að merkja þær með merki fólkvangsins í stað hins gamla merkis Náttúruverndarráðs. Þá er nauðsynlegt að staðsetja skiltin betur á vörðunum þannig að þau blasi við þegar ekið er inn í fólkvanginn. Eins og er þarf að stöðva ökutækin til að lesa á skiltin. Það ætti að vera vegfarendum ljóst um leið og þeir koma inn á svæðið að þeir eru staddir í Reykjanesfólkvangi og því er bráðnauðsynlegt að bæta úr þessu!

Þá mætti einnig hafa fleiri upplýsingaskilti með kortum inni í fólkvangnum sjálfum, til að mynda þar sem Krýsuvíkurvegur kvíslast í tvo vegi: annar liggur til Grindavíkur og hinn til Þorlákshafnar. Eins og staðan er í dag benda merkingar á þeim vegamótum aðeins til Grindavíkur og Þorlákshafnar en þar ætti að vera kort og upplýsingar um áhugaverða staði innan fólkvangsins á hvorri leið fyrir sig. Þannig mætti til dæmis bæta við fólkvangsskilti undir örinni sem vísar til Grindavíkur þar sem sýnt er að þessi leið liggji í áttina að Krýsuvíkubergi og að sama skapi mætti setja skilti um Herdísarvík undir örina til Þorlákshafnar.

Þeir sem ætla á Selatanga eiga í mestu erfiðleikum með finna vegslóðann sem liggur þangað. Þegar komið er að bílastæðinu þarf að hafa aðeins fyrir því að finna fiskbyrgin og búðatóftirnar og sumir snúa frá áður en þeir sjá það sem leitað er að. Fæstir vita hvernig á að komast að Hrótagjá, eða Katlinum og Arnarvatni, eða hvernig hægt er að komast fótgangandi frá Djúpavatni í Sogin eða upp á Grænudyngju. Enn færri vita af Þorustaðastíg, Þjóðleiðinni milli Vigdísarvalla og Vatnsleysustrandar eða Drumsdalastíg sem liggur til Krýsuvíkur. Ekki staldra margir við hjá Slögu, eða við Ögmundarhraungíga eða í Hamradölum þar sem jarðfræðin er eins og opin bók. Það er ekkert sem vísar göngufólki leiðina í Húshólma eða að tóftunum í Kirkjulág sem fóru að hluta undir hraun. Vegurinn niður að Krýsuvíkubergi er torfarinn og hættulegur þegar hann er blautur. Fáir hafa gengið á Stóru-Eldborg við Geitahlíð eða farið niður að sjó þar sem brimið ólmast í Kirkjufjöru og sendir stóreflis rekatré á land.

Við slíka staði er nauðsynlegt að hafa merkingar í lagi og þyrfti að hafa vegvísana stærri og sýnilegri. Það væri gott að hafa merkingar fólkvangsins í grunninn í öðrum lit en skilti Vegagerðarinnar og með merki fólkvangsins til þess að gestir átti sig frekar á því þegar um er að ræða merkilegar náttúruperlur eða menningarminjar í fólkvangnum. Í raun eru þau skilti sem nú eru til staðar góð að því leyti að þau skera sig úr en þau þyrftu að vera stærri og þannig sýnilegri.

Mynd 22 Fólkvangsskiltin skera sig frá öðrum merkingum en mættu vera stærri og endurnýjunar er þörf á sumum stöðum.

Við gönguleiðir er í dag aðeins að sjá þessi litlu fólkvangsskilti og væri æskilegt að bæta upplýsingaskiltum við þessar merkingar þar sem gönguleiðin væri kortlögð og lítillega sagt frá gönguleiðinni og áfangastaðnum. Á heimasíðu fólkvangsins eru góðar og ítarlegar gönguleiðalýsingar Jónatans Garðarssonar sem væri tilvalið að gera sýnilegar við gönguleiðirnar sjálfar.

Þá er stikum ábótavant við gönguleiðir í Reykjanesfólkvangi og er brýnt að bæta úr því. Oft á tíðum er óljóst hvert leiðin liggur þar sem göngustígarnir eru ógreinilegir og má ætla að eins og staðan er í dag veigri margir sér við því að leggja í göngu á svo óljósum leiðum. Það er því mikilvægt að laga allar merkingar og ekki síður að laga göngustígana sjálfa þar sem þörf er á með möl eða viðarkurli.

Á vel völdum stað, þar sem útsýni er gott, væri tilvalið að koma fyrir hringsjá með örnefnum á svæðinu.

Víða má sjá úr sér gengnar girðingar í Reykjanesfólkvangi. Það væri æskilegt að gera úttekt á beitarsvæðum og meta hvort ekki megi í kjölfarið fjarlægja óþarfar girðingar, þar sem þær geta virkað letjandi á göngufólk og eru auk þess fremur óæskilegar á stað sem er ætlaður til útivistar.

Á áningarstöðum er í dag mikill skortur á nestisaðstöðu og sárvantar borð og sérstaklega ruslatunnur á vinsælum stöðum eins og í Seltúni sem er afar vinsæll áfangastaður vegfarenda. Segja má að rusl kalli á rusl og ef engar ruslatunnur eru til

staðar má gera ráð fyrir að margir skilji sorp eftir á víðavangi eins og sjá má víða við vinsæl svæði í Reykjanesfólkvangi.

Einnig er salernisaðstöðu í fólkvangnum ábótavant. Auka þarf slíka þjónustu. Tjaldstæði og salernisaðstaða var sett upp vorið 2007 í Krókamýri og stendur til að bæta þá aðstöðu. Hafnarfjarðarbær hefur haldið úti salernisaðstöðu yfir sumartímann við Seltún en miðað við óformlegar vettvangsathuganir eina helgi í marsmánuði 2008 er ljóst að full þörf er á því að salerni séu aðgengileg allan ársins hring við helstu ferðamannastaði, því mikil umferð var af ferðafólki, innlendu sem erlendu, í fólkvangnum bæði laugardag og sunnudag.

Einnig þyrfti að koma upp betri merkingum varðandi tjaldstæði í Reykjanesfólkvangi. Einu sýnilegu merkingarnar við Krýsuvíkurveg í dag varðandi þetta er skilti rétt sunnan við Kleifarvatn þar sem bannað er að tjalda á næstu fjórum kílómetrum. Það sýnir líka nauðsyn þess að bæta veginn inn að Vigdísarvöllum þar sem hægt er að tjalda. Það komast ekki allir fólksbílar þangað og hvergi annars staðar eru sjáanleg merki um að leyfilegt sé að tjalda.

Aðgengi fyrir alla

Á haustmánuðum 2007 hófu Ferðamálasamtök Suðurnesja, FSS, vinnu við verkefnið „Aðgengi fyrir alla á Reykjanesi“. Verkefnið er spröttið upp úr samstarfi Ferðamálastofu, Ferðamálasamtaka Íslands, Ferðaþjónustu bænda, SAF og Öryrkjabandalagsins. Markmið verkefnis FSS er að gera alla helstu ferðamannastaði Suðurnesja aðgengilega fyrir hreyfihamlaða. Til að byrja með er stefnt að því að meta og laga aðgengi að 30 vinsælum viðkomustöðum ferðamanna á Suðurnesjum. Að uppfylltum vissum skilyrðum Ferðamálastofu og Öryrkjabandalagsins munu staðirnir í kjölfarið fá sérstaka merkingu þeirra.

Í tengslum við þetta verkefni væri ráð gera úttekt á vinsælustu áfangastöðum fólkvangsins með það í huga að þeir verði gerðir aðgengilegir fyrir hreyfihamlaða. Í sambandi við fyrstu skref verkefnis FSS hafa verið uppi hugmyndir um flotbryggju við Kleifarvatn svo hreyfihamlaðir geti notið þess að veiða þar. Gaman væri að sjá þá hugmynd verða að veruleika sem fyrst.

Landvarsla

Sumarið 2006 frá 1. júní – 1. september var í fyrsta skipti ráðinn landvörður í fullt starf í Reykjanesfólkvangi. Hafði það veruleg áhrif á umgengni á svæðinu og einnig hafði það ákveðinn fælingarmátt á utanvegaakstur. Eftir 1. september þegar eftirliti landvarðar lauk jókst utanvegaakstur það mikið að fólkvangsnefnd og eftirlitsaðilar standa ráðþrota gagnvart þessu vandamáli og hafa engin úrræði.

Það er því afar mikilvægt fyrir aðkomu og náttúruvernd í Reykjanesfólkvangi að landvarsla verði á svæðinu árið um kring. Landvörðurinn myndi m.a. sinna almennum eftirlitsstörfum eins og vörnum gegn utanvegaakstri, eftirliti með sorphirðu, eftirliti með veg- og örnefnamerkingum og þannig væri tryggt að merkingum verði haldið við og þeim skipt út ef þær eyðileggjast.

Mynd 23 Utanvegaakstur hefur víða skilið eftir ljót sár í landslagi fólkvangsins.

Einnig gæti starfsmaðurinn sinnt almennri fræðslu um fólkvanginn fyrst um sinn en heppilegast væri að í fyllingu tímans yrði ráðinn einn landvörður og einn fræðslufulltrúi í fólkvanginn auk sumarstarfsmanna sem myndu sinna almennu viðhaldi í fólkvangnum yfir sumartímann.

Fræðslumiðstöð/gestastofa

Til þess að auka vægi og virðingu Reykjanesfólkvangs þyrfti helst að koma upp upplýsinga- og fræðslumiðstöð eða gestastofu á hentugum stað í nágrenni Krýsuvíkur sem allra fyrst. Þar ætti að vera hægt að fá allar helstu upplýsingar um fólkvanginn, göngukort og annað fræðsluefni. Þar mætti einnig með tíð og tíma koma upp margmiðlunarsýningu um fólkvanginn eins og hefur verið gert á Hakinu á Þingvöllum.

Í upplýsinga- og fræðslumiðstöð ætti auk þess að vera salernisaðstaða fyrir ferðalanga ásamt aðstöðu fyrir starfsfólk fólkvangsins. Húsnæðið mætti síðan fjölnýta til ýmissa hluta s.s. kennslu, stjórnskoðunar og annarrar fræðslu um náttúru, þjóðtrú og byggðasögu fólkvangsins.

Heimasíða

Upplýsingar um Reykjanesfólkvang þurfa að vera aðgengilegar á veraldarvefnum. Því þarf formleg heimasíða fólkvangsins að verða sýnilegri og virkari. Í dag er síðan vistuð inn á gamla vef Reykjavíkurborgar og aðgengileg frá síðu Umhverfissviðs Reykjavíkurborgar. Stefna ætti að því að fá lénið www.reykjanesfolkvangur.is undir heimasíðuna og gera hana aðgengilega frá heimasíðum allra sveitarfélaganna sem standa að fólkvangnum.

Upplýsingarnar sem er að finna á heimasíðunni eru góðar og markvissar en ekki miklar og því ætti að leitast við að halda áfram að setja þar inn efni og upplýsingar. Umsjón vefsíðu gæti verið eitt af vetrarverkefnum starfsmanns fólkvangsins. Safna þarf saman á heimasíðuna sem flestum heimildum um svæðin innan fólkvangsins. Nefna má nýja bæklinga um Húshólma og Selatanga og kort um Krýsuvík. Auk þess væri hægt að setja hlekki yfir á aðra gagnabanka sem innihalda efni um fólkvanginn, s.s. www.ferlir.is sem er upplýsingabrunnur um allt er viðkemur Reykjanesi.

Aldamótaárið 2000 hóf Hafnarfjarðarbær metnaðarfullt verkefni fyrir tilstyrk menningarborgarsjóðs með það markmið að gera Krýsuvíkurland aðgengilegt almenningi. Það eina sem stendur eftir af því verkefni er kort af svæðinu. Áætlanir gerðu ráð fyrir uppsetningu fræðsluskilta og vegvísa á lykilstöðum og gefin voru fyrirheit um stikun gönguleiða. Þessar hugmyndir eru enn góðra gjalda verðar því það er varla hægt að hugsa sér ákjósanlegra útivistarland í nágrenni þéttbýlasta svæðis landsins.

Það sem hefur verið talið upp hér varðandi bætt aðgengi og aðstöðu í Reykjanesfólkvangi er algjörlega nauðsynlegt ef hefja á fólkvanginn til vegs og virðingar sem eftirsóttu útivistarparadís fulla af möguleikum til uppbyggingar ferðaþjónustu.

©2006 Dantel Bergmann

Mynd 24 Allir njóta þess að horfa á ólgandi leirhveru og hvæsandi gufuaugu (DB)

4. Ferðapjónusta

Reykjanesfólkvangur býr ótvírætt yfir miklum möguleikum í uppbyggingu ferðapjónustu og hefur þá sérstöðu að vera aðeins steinsnar frá höfuðborgarsvæðinu. Ísland er einnig í alfaraleið á milli Norður-Ameríku og Evrópu. Í hæfilegri fjarlægð frá alþjóðaflugvelli er í Reykjanesfólkvangi margt sem náttúruunnendur frá öllum heimshornum dreymir um að sjá, gera og upplifa.

4.1 Náttúrutengd ferðapjónusta

4.1.1. Eldfjalla og auðlindagarður

Fyrir nokkrum árum lagði Ari Trausti Guðmundsson jarðfræðingur fram tillögu um að gera Reykjanesfólkvang að Eldfjallagarði og stækka hann til austurs og draga þar með Þríhnúkana inn í fólkvanginn. Haustið 2005 kom óformlegur hópur fólks saman til að vinna hugmyndinni brautargengi, sem svo leiddi til þess að Landvernd tók málið upp á aðalfundi sínum vorið 2006. Þar var samþykkt að halda áfram að vinna að hugmyndinni og koma henni á framfæri við almenning. Meðal þess sem rætt hefur verið um er sú hugmynd að bora gat inn í miðjan Þríhnúkagíg, sem er einn stærsti eldgígur heims. Þar væri hægt að koma fyrir útsýnispalli og leyfa fólki að skynja hversu gríðarstór gígurinn er og hversu smár maðurinn er í samanburði við undraverk náttúrunnar.

Á fáum stöðum eru jafn fjölbreyttir eldgígar og hvergi nema á Íslandi er hægt að skoða fjöll mynduð við eldgos undir jökli. Dyngjur eru einstakir bungulaga hraunskildir og móðir þeirra Skjaldbreiður rís við endimörk garðsins í norðri en litlar systur skreyta skagann. Litskrúðugt berg í Trölladyngju gefur Landmannalaugum lítið eftir, útsýnið af Keili er stórbrotið, gönguferð í Grændal eflir andann. Úthafsaldan brýtur bergið af ógnarkröftum, molar í spað og safnar í svartar sandstrendur. Krýsuvíkurborg og Festarfjall eru full af fugli, súlur og lundar sveima um. Og ekki má gleyma því að við Kleifarvatn býr skrímsli!

Jafnvel í fúlasta sjóðandi leirpytti eru frumstæðar lífverur sem una sér við öfga. Geymir Reykjanes lykil að uppruna lífsins eða vísbendingar um líf á öðrum hnöttum? Fjórar jarðvarmavirkjanir gefa innsýn í orku í iðrum jarðar, að nýta orkuna á sjálfbæran hátt er lærdómsferli sem á vel við í eldfjallagarði.

Framtíðarsýn Landverndar um eldfjallagarð og fólkvang

Framtíðarsýn Landverndar fyrir Reykjanesskaga, þ.m.t. Hengilssvæðið, er að frá Þingvallavatni og út á Reykjanestá og Eldey verði stofnaður „Eldfjallagarður og fólkvangur“. Framtíðarsýnin grundvallast á náttúruvernd samhliða annarri fjölbreyttri nýtingu á auðlindum Reykjanesskagans. Skaginn hefur óumdeilanlega jarðfræðilega sérstöðu á heimsvísu og í reynd skortir alþjóðleg viðmið til að staðfesta verndargildi hans. Reykjanes er til að mynda eini staðurinn á jörðinni þar sem berlega má sjá hvar úthafshryggur gengur á land með eldsumbrotum og jarðhræringum.

Fjöldmörg náttúruvætti og minjar á náttúruminjaskrá yrðu innan „Eldfjallagarðsins og fólkvangsins“, þ.á.m. Reykjanesfólkvangur og Bláfjallafólkvangur. Jarðmyndanir á Reykjanesskaganum hafa margar hverjar hátt verndargildi og gætu orðið helsta

aðdráttarafli skagans fyrir ferðamenn og útivistarfólk. Svæðið frá Stóra Kóngsfelli suður og vestur fyrir Brennisteinsfjöll eru ósnortin víðerni. Fágætt er að slíkar landslagsheildir sé að finna svo nálægt þéttbýli og er mikilvægt að halda þeim ósnortnum. Þá ber að nefna mikilfenglegt lífríki, s.s. fuglalíf í Eldey, Hafnarbjargi og Krýsuvíkurbergi, mosabakin nútímahraun og gróskumikil svæði með háplöntum á stöku stað. Á svæðum sem þessum þarf að leggja ríka áherslu á að varðveita menningarlandslag, lífríki, einstaklega fjölbreyttar jarðmyndanir og minjar um eldvirkni á úthafshryggnum.

Á Reykjanesskaga eru nokkur háhitasvæði: Reykjanes, Eldvörp, Svartsengi, Sandfell, Trölladyngja, Krýsuvík, Brennisteinsfjöll og Hengilssvæðið. Umtalsverð orkuvinnsla er þegar til staðar á svæðunum austast og vestast á skaganum. Helst er skynsamlegt að þróa áfram nýtingu jarðvarmans á þeim svæðum sem þegar hafa verið virkjuð að hluta. Leggja þarf áherslu á rannsóknir og djúpboranir sem gætu margfaldað orkuvinnslugetu þessara svæða.

Mynd 25 Margt ber fyrir augu á jarðhitasvæðunum við Trölladyngju.

Á og við Reykjanesskaga búa nú um 200 þúsund manns og er fyrirsjáanlegt að þeim fjölgi á næstu árum. Þannig vex þörfin fyrir fjölbreytt og skipulagt útivistarland í nágrenni þéttbýlisins enn frekar. Flestir ferðamenn sem koma til landsins fara um Keflavíkurflugvöll og spár benda til að eftir áratug verði árlegur fjöldi þeirra allt að ein milljón. Rannsóknir sýna að íslensk náttúra dregur þá flesta til landsins og bætt aðgengi að náttúru og menningarminjum skagans myndi efla ferðaþjónustu innan svæðisins til mikilla muna því flestar gistinætur ferðamanna hérlendis eru einmitt á Reykjanesskaganum.

Með því að nýta hin mörgu tækifæri sem Reykjaneskagi hefur upp á að bjóða til náttúruverndar, útivistar og ferðapjónustu auk orkuvinnslu og nýtingu jarðhitaefna, er unnt að skapa mikinn arð fyrir samfélagið. Framtíðarsýn Landverndar um náttúruvernd og fjölbreytta nýtingu felur í sér jákvæð áhrif á efnahag, samfélag og umhverfi í anda sjálfbærrar þróunar.

Lagt er til að hugmyndin um gera Reykjanesfólkvang að eldfjallagarði, þjóðgarði með hefðbundinni nýtingu verði gripin á lofti og leitast verði við að vinna henni fylgi. Slíkur garður myndi trekkja að ferðamenn og fræðimenn hvaðanæva að úr heiminum og koma Reykjanesfólkvangi á stall með fremstu útivistar- og ferðamannasvæðum veraldar. Hvergi annars staðar í heiminum er jafn stutt í ólgandi hverfi og stórbrotna náttúru og yrði garðurinn með góðri skipulagningu eflaust afar vinsæll áfangastaður fróðleiksfúsra náttúruunnenda. Því má heldur ekki gleyma að slíkur garður er ákaflega atvinnuskapandi og myndi skapa fjölbreytt og skemmtilegt starfsumhverfi á Reykjanesi.

4.1.2 Náttúruskóli

Í Reykjanesfólkvangi gefst einstakt tækifæri til að byggja upp náttúru- og útiskóla í grennd við þéttbýlasta hluta landsins. Svæðið býður upp á einstaka möguleika á fræðslu í fjölbreyttri náttúru sem spannar allt milli fjalls og fjöru. Nálægð fólkvangsins við höfuðborgarsvæðið skapar skólum einstakt tækifæri til að nýta umhverfið til fræðslu á vettvangi. Möguleikar skóla til að sækja sér sambærilega fræðslu fjær Reykjavík eru afar litlir sökum þess hve þeim er þröngur stakkur sniðinn fjárhagslega. Tenging svæðisins við Heiðmörk skapar aukið svigrúm til samþættingar kennslu á svæðinu öllu. Í næsta nágrenni fólkvangsins er mestur fjöldi nemenda á skólaaldri á landinu öllu.

Í náttúruskólum er útikennsla stunduð. Útikennsla á við þegar nám fer fram utandyra og umhverfi og/eða náttúra er notað sem kennslustofa og sem námsefni. Náttúru- og útiskólar hafa orðið til á síðustu misserum á Íslandi en frumkvæðið kom frá Reykjavíkurborg með stofnun Náttúruskóla Reykjavíkur haustið 2005. Þessi mikli áhugi á útikennslu er fyrst og fremst til kominn vegna aukinnar umhverfisvakningar meðal almennings en ekki síður vegna vaxandi þarfar grunnskólanna til að koma til móts við kröfur samfélagsins um einstaklingsmiðað nám og lengingu skólaársins.

Útikennsla er öflugt kennslutæki og hefur ótvíræða kosti í för með sér fyrir nemendur. Útikennsla felur í sér aukna námsaðlögun og rannsóknir benda til þess að einkum þeir nemendur, sem glíma við vandamál í hefðbundnu skólastarfi, blómstra þegar út er komið, einkum vegna þess svigrúms sem gefst utandyra til hreyfingar og útrásar fyrir einstaklinginn. Útikennsla er í raun tæki fyrir kennara til að koma til móts við nemendur sína á einstaklingsbundnum grunni, þ.e. margar kennsluaðferðir má einnig nýta utandyra og auka þannig fjölbreytni kennsluhátta. Útikennsla stuðlar að bættri heilsu en rannsóknir sýna fram á fylgni aukinnar útikennslu og minni fjarveru vegna veikinda, bæði meðal nemenda og starfsfólks skóla. Að auki sýna nemendur sem þátt taka í útinámi aukna líkamlega færni, bætt jafnvægisskyn og samhæfingu hreyfinga. Félagslegur þáttur útikennslu er ekki síður mikilvægur en með virkri útikennslu stuðlar kennarinn að betri bekkjaranda og aukinni samheldni

nemenda sinna. Tengsl nemenda og kennara verða einnig nánari. Síðast en ekki síst styrkir útinám jákvæða upplifun nemenda og kennara af skólastarfi.

En það eru ekki bara nemendur á skólaaldri sem njóta góðs af starfsemi Náttúruskóla. Allur almenningur er þátttakandi í fræðslu á vettvangi á vegum Þjóðgarða, fræðslumiðstöðva og náttúrustofa um land allt þar sem byggðir hafa verið upp náttúru- og/eða útiskólar. Í gegnum fræðslu á vettvangi eru tengsl einstaklingsins við umhverfi sitt styrkt sem eykur virðingu einstaklingsins fyrir umhverfinu. Umhverfið öðlast gildi fyrir einstaklinginn sem aftur stuðlar að aukinni umhverfisvitund og þar með umhverfisvænni lífsháttum.

Nálægð Reykjanesfólkvangs við Keflavíkurflugvöll eykur svo enn á möguleika til markaðssetningar fræðslunnar til erlendra stúdenta en nú þegar koma hundruð nemenda erlendis frá á ári hverju til að nema jarðfræði í Reykjanesfólkvangi. Fjölbreytt náttúrufar og einstök jarðfræðisaga svæðisins er grundvöllur að uppbyggingu fræðslu sem ekki er aðgengileg með sama hætti annars staðar. Með aukinni þekkingu á umhverfinu er einstaklingurinn betur í stakk búinn til að taka meðvitaðar ákvarðarnir er varða umhverfi hans. Aukinn áhugi er á hvers konar fræðslutengdri afþreyingu í Þjóðgördum og friðlýstum svæðum. Þekking almennings á gildi þess að hafa aðgengi að óspilltu umhverfi sér til heilsubótar og fræðslu fer einnig vaxandi.

Mynd 26 Í náttúruskóla komast nemendur í návígi við undur veraldar.

Jarðvísindasetur

Í samstarfi við Náttúruskóla má koma upp alþjóðlegri rannsóknamiðstöð fyrir jarð- og lífvísindamenn í tengslum við Náttúruskólann. Þar gætu börn og fullorðnir kynnst aðferðafræði vísindanna og lagt hönd á plóginn við gagnöflun og jafnvel úrvinnslu. Slíkt vísindasetur gæti einnig verið vettvangur fyrir orkuskólanna sem verið er að koma á fót. Það má telja víst að starfsemi náttúruskóla og náttúrufræðaseturs í Reykjanesfólkvangi myndi hafa jákvæð áhrif og upp myndu alast nýjar kynslóðir sem læra að meta fólkvanginn og þekkja, auk þess að vekja áhuga og athygli á vísindum.

4.1.3 Kleifarvatn

Eitt helsta aðdráttarafi Reykjanesfólkvangs er Kleifarvatn sem umkringt er stórbrotinni en jafnframt friðsælli náttúru. Sniðugt væri að útbúa grípandi slagorð fyrir Kleifarvatn, t.a.m. Kleifarvatn - einfaldlega einstakt, slagorðið yrði þá tengt svæðinu í hugum fólks og ímynd Kleifarvatns sem einstakrar náttúruperlu styrkjast.

Veiði er leyfð í Kleifarvatni gegn kaupum á veiðileyfum Stangveiðifélags Hafnarfjarðar. Þegar komið er á staðinn kemur í ljós að veiðileyfi er einungis hægt að kaupa á vefsíðunni www.agn.is en erfitt er að finna út hvernig á að kaupa leyfin þar. Auðvelda þyrfti kaup á veiðileyfum og helst þyrfti að vera hægt að kaupa þau á staðnum í gestastofu eða hjá landverði.

Í Kleifarvatni býr skrímsli sem þjóðsögur fara af en eru ekki öllum kunnar. Til þess að ýta undir dulúð og veru skrímslisins í vatninu væri ráð að kynna sögur af skrímslinu á upplýsingaskiltum við vatnið. Vinsældir skrímsla eru mikil meðal ungra sem aldinna og skrímslaferðir gætu orðið vinsælar en slíkar ferðir þekkjast við Loch Ness í Skotlandi. Til þess að hefja skrímslið til vegs og virðingar í hugum alls skrímslaáhugafólks væri ekki úr vegi að stjórn Reykjanesfólkvangs stæði fyrir hugmyndasamkeppni um eðli og útlit Kleifarvatnsskrímslisins.

4.1.4 Fuglaskoðun

Reykjanesfólkvangur er tilvalinn staður til fuglaskoðunar og er Krýsuvíkurborg fullkominn áfangastaður til að upplifa og taka myndir af fjölbreyttu fuglalífi. Á bjargbrúninni er allsérstætt fuglalíf. Marga af einkennisfuglum fólkvangsins má síðan sjá með slóðanum niður á bjargið og ekki er útilokað að tófa skjótist yfir veginn á leiðinni að berginu.

Slóði liggur lengst af á bökkum Vestarilækjar og endar á eins konar bílastæði nærri Hælsvík, við Skriðu. Þaðan er upplagt að ganga á bjargið, en fyrir fótfúna liggur jeppaslóði nærri brúnum þess og að öðrum slóða með Eystrilæk sem kemur á þjóðveginn nærri Geitahlíð. Þeirri staðreynd að Krýsuvíkurborg er á náttúruminjaskrá þarf að koma á framfæri við gesti á upplýsingaskiltum.

Krýsuvíkurborg er vel staðsett og þægilegt fuglabjarg fyrir almenning að skoða. Á bjargið liggur slóði skammt vestan við Krýsuvíkurborg, sem gerður var fær fyrir alla bíla fyrir nokkrum árum. Eitthvað hefur viðhaldinu verið ábótavant, en sé slóðanum haldið við, er bergið er aðgengilegasta fuglabjargið fyrir þorra þjóðarinnar, þar sem það er í um eða innan við klukkustundar akstur frá þéttbýlinu á Stór-Reykjavíkursvæðinu, Innnesjum, Suðurnesjum, Ölfusi og Flóa. Það liggur jafnframt

vel við erlendum ferðamönnum og mætti tengja ferð þangað við ferð í Bláa lónið eða hvalaskoðun frá Keflavík, svo nokkuð sé nefnt. Þegar Suðurstrandarvegurinn hefur verið lagður, verður enn auðvaldara að heimsækja Krýsuvíkurborg.

Ekki væri úr vegi að koma upp fuglakíki við Krýsuvíkurborg fyrir gesti og gangandi. Með notkun fuglakíkis má upplifa daglegt amstur bjargfuglanna án þess að trufla lífríkið of mikið.

Í dagsferð er hægt að skoða fugla á engjunum og votlendinu við suðurenda Kleifarvatns. Þaðan má svo halda á Krýsuvíkurborg og njóta samvista við sjófuglana í bjarginu.

Hægt er að skoða nyrsta hluta engjanna frá Krýsuvíkurborg eða veginum sunnan við Kleifarvatn. Gönguleiðir eru umhverfis Stóra-Lambafell, að Austurengjahver frá Grænavatni og víðar.

Þar sem heiðlóan, uppáhaldsfugl Íslendinga í gegnum tíðina er einkennisfugl á mörgum svæðum Reykjanesfólkvangs, væri ekki úr vegi að gera henni hátt undir höfði með upplýsingaskiltum.

Raunar mætti koma upp upplýsingaskiltum um þær mörgu fuglategundir sem búa í fólkvangnum með myndum og almennum upplýsingum um hverja tegund fyrir sig og einnig mætti setja þjóðlegan fróðleik á skiltin, þar sem fuglar hafa leikið stórt hlutverk í gamalli trú og þjóðsögum Íslendinga frá ómunatíð.

Þannig mætti koma upp fuglaskiltum víða um fólkvanginn og gera þau þannig að hluta hringleiðar á fuglslóðum í fólkvangnum.

Tilvalið væri svo að krydda upplifun fólks af fuglalífinu í fólkvangnum með upplýsingaskiltum og fræðslu um hverafuglana í Seltúni.

Mynd 27 Reykjanesfólkvangur er tilvalinn staður til fuglaskoðunar.

Áhugi á fuglaskoðun hefur stóraukist á síðustu árum eins og sjá má á fjölgun einstaklinga í ýmsum fuglaverndarfélögum hér á landi jafnt og erlendis og eftir því sem stafrænni tækni fleygir fram, fjölgar áhuga- og atvinnumönnum í fuglaljósmyndum. Það mætti bjóða þessum hópum upp á skipulagðar skoðunar- og ljósmyndaferðir um fólkvanginn og jafnvel mætti koma upp fuglaskoðunarskólum á vinsælustu fuglastöðum til að auðvelda fuglavinum að skoða fiðurfénaðinn. Þessi hópur fólks er því einn af þeim ört stækkandi markhópum sem ætti að laðast að fólkvangnum ef rétt er haldið á spilunum.

4.1.5 Stjörnuskoðun

Á síðustu árum hefur ljósmengun vaxið gríðarlega innan höfuðborgarsvæðisins, raunar svo mikið að nánast ómögulegt er að stunda stjörnuskoðun innan þess. Í ljósi þessarar þróunar hafa félagsmenn í Stjörnuskoðunarfélagi Seltjarnarness leitað í síauknum mæli að aðstöðu fyrir utan höfuðborgarsvæðið, þar sem ljósmengun er í algjöru lágmarki og myrkur gott.

Mynd 28 Grænavatn er vinsæll staður til stjörnuskoðunar.

Undanfarin misseri hafa félagsmenn í Stjörnuskoðunarfélaginu stundað stjörnuskoðun við Grænavatn í Krýsuvík með góðum árangri. Í Krýsuvík er myrkur með því besta sem gerist á Suðurlandi og aðstæður þar oftast hinar ákjósanlegustu. Krýsuvík er nógu langt frá borg og bæjum til að ljósmengun frá þeim komi ekki í veg fyrir að daufustu vetrarbrautir sjáist og fínustu smáatriði á reikistjörnunum séu sýnileg, en nógu stutt svo hægt er að fara þangað með skólahópa án mikils tilkostnaðar. Í raun er Krýsuvík meðal bestu staða á landinu fyrir stjörnuáhugafólk að virða fyrir sér óspilltan næturhimininn. Útsýni til suðurs er algjörlega óheft frá Krýsuvík, nokkuð sem er stjörnuáhugafólki mjög mikill hagur í. Segja má að Krýsuvík sé vin í ljósmengunareyðimörkinni.

Stjörnuskoðunarfélagið hefur þegar hafið vinnu við að afla leyfis frá Hafnarfjarðarbæ til að reisa aðstöðu í Krýsuvík. Bæjarstjóri og bæjarráð hefur tekið mjög vel í erindi félagsins og sýnt því mikinn áhuga. Vinnan er komin vel af stað og ef allt gengur að óskum ætti byggingaleyfi að fást fyrir vor. Það eina sem virðist standa í vegi fyrir fyrirætlunum félagsins eru hugsanleg virkjunaráform í Krýsuvík með tilheyrandi varmauppstreymi, ljósmengun og brennisteinsútblæstri sem hefur skaðleg áhrif á dýra spegla og linsur í sjónaukum.

Með þessari framtíðaraðstöðu hyggst Stjörnuskoðunarfélag Seltjarnarness bjóða almenningi upp á stjörnuskoðunaraðstöðu sem jafnast fyllilega á við það besta sem finnst í Evrópu og jafnvel víðar.

Mynd 29 Gervihnattamynd sem sýnir ljósmengun á Reykjanesskaga.

Náttúran í kring er ennfremur stórbrotin og eru fáir staðir jafn heillandi til að virða fyrir sér næturhimininn hér á landi en innan um hverina, gígvötnin og eldfjöllin í Krýsuvík. Þarna er vel hægt að bjóða ferðamönnum upp á norðurljósa- og stjörnuskoðun að vetri til og náttúru- og sólskoðun að sumri til með viðeigandi búnaði og afla þannig einhverra tekna.

Í huga aðstandenda verkefnisins býður Krýsuvíkursvæðið ennfremur upp á frábæran möguleika til að efla kennslu í náttúrufræðum á öllum skólastigum. Einn angi þessa verkefnis er sjónauki sem nemendur hafa aðgang að í gegnum internetið og geta þannig stundað grunnrannsóknir í stjörnufræði. Það myndi án efa efla áhuga á stjörnufræði, stærðfræði, eðlisfræði og öðrum vísindagreinum sem ekki veitir af að efla. Kannski er ekki langt í að íslenskir skólakrakkar uppgötvi halastjörnu, smástirni eða sprengistjörnur!

Það er stjörnuáhugafólki hjartans mál að Krýsuvík fái að njóta sín sem óspillt útivistarsvæði í framtíðinni, hvort sem er fyrir hefðbundna náttúruskoðun og stjörnuskoðun. Slík stjörnuskoðunarstöð gæti sómt sér afar vel með náttúruskóla og vísindasetri.

4.1.6 Hellaskoðun

Miklir möguleikar eru til ferðapjónustu tengdri hellaskoðun í fólkvangnum, til dæmis í Leiðarenda og Lambinu hinsta. Svo má nefna hella þar sem finna má mannvistarleifar s.s. í Húshelli og Rauðshelli.

Margir hellanna í fólkvangnum eru fallegir og spennandi en að sama skapi viðkvæmir áfangastaðir. Ef unnt er að vernda þessa staði samtímis því að koma á fót skynsamlegri ferðamennsku í tengslum við hellana, er það kjörið tækifæri til að

byggja upp öðruvísi ferðamennsku fyrir ævintýragjarna ferðamenn. Dropasteinar í hellunum eru afskaplega brothættir og því nauðsynlegt að allir sem í hellana fara séu vel búnir, með góð ljós og fari varlega.

Raunar hefur ferðaskrifstofan Ultima Thule / Adrenalin farið með ferðamenn í hellinn Leiðarenda síðastliðin 7 ár. Á þessum tíma hefur umferð aukist gríðarlega um hellinn, annarsvegar umferð ferðarþjónustuaðila og hinsvegar almenn umferð án leiðsagnar.

Því miður hefur hellirinn Leiðarenda látið á sjá vegna ágengni ferðalanga og er nauðsynlegt að reyna að leita leiða til að stemma stigu við skemmdum á hellinum og slysum á fólki á einhvern hátt án þess að fólki verði meinað að njóta fegurðar hellisins. Til að mynda uppi hugmyndir um að fólk eða fyrirtæki taki Leiðarenda í svokallað hellisfóstur.

Mynd 30 Dropasteinar eru eitt helsta einkenni íslenskra hraunhella.

Hellaskoðun mætti til dæmis tengja ferðafélögum og jafnvel skipulögðum rútuferðum, stuttum ævintýraferðum, í tengslum við alþjóðaflugvöllinn. Hellaskoðunarferðir í Reykjanesfólkvangi eru að mörgu leyti óplægður akur en tækifærin eru mörg. Um leið og hellarnir eru gerðir aðgengilegir með upplýsingaskiltum og merkingum þarf að huga að því að þá þarf að verja eftirlitslausum átroðningi. Koma þyrfti á samvinnu stjórnar fólkvangsins og ferðarþjónustuaðila og setja reglur og leiðbeinandi ákvæði varðandi ábyrgð og aðgengi.

4.1.7 Annað

Það er ýmislegt fleira spennandi sem náttúra Reykjanesfólkvangs hefur upp á að bjóða í sambandi við uppbyggingu náttúrutengdrar ferðarþjónustu.

Refir sjást víða í fólkvangnum. Setja mætti upp upplýsingaskilti um refi og lifnaðarhætti þeirra. Slíkar upplýsingar myndu hvetja fólk til að hafa augun hjá sér og víst má telja að gestir líti umhverfi fólkvangsins öðrum augum ef þeir megi eiga von á því að rekast á rebba á vappi. Það er spennandi upplifun fyrir börn að fara í fólkvanginn í refaskoðunarferð, leita að sporum og kynna sér þessa fyrstu landnema Íslands af ætt spendýra.

Hreindýr gætu verið spennandi viðbót við dýralíf fólkvangsins. Hreindýr gengu þar frjálst allt fram til fjórða áratugar 20.aldar en þeim var sleppt á skaganum á síðari hluta 18. aldar. Á sögulegum forsendum væri því hægt að flytja nokkur hreindýr inn í fólkvanginn. Ein hreindýrafjölskylda gæti vakið mikla athygli en aðdráttarafl hreindýra þarf enginn að efast um sem hefur farið í ferðir um Austfirði.

Grasaferðir eru til þess fallnar að vekja athygli á flóru svæðisins sem við fyrstu sýn virðist ekki rík. Fólkvangurinn státar þó af ansi mörgum tegundum og fjölbreytilegum vaxtarsvæðum. Skipuleggja mætti ferðir í samvinnu við ferðapjónustuaðila í aðildarsveitarfélögunum þar sem gengið er um svæðið og fólki kynnt íslensku grösín. Í enda ferðar er svo tilvalið að bjóða ferðamönnum að hella upp á sitt eigið grasate.

Flóran í fólkvangnum er fjölbreytt og því þarf að koma upplýsingum á framfæri um helstu tegundir og vaxtarsvæði. Skilti með skýringarmyndum og markvissum texta hefðu mikið að segja.

Mynd 31 Skipuleggja mætti grasaferðir í samvinnu við ferðapjónustuaðila til þess að kynna gestum íslensku flóruna.

4.2 Menningartengd ferðapjónusta

Ýmislegt er hægt að gera til að auka ánægju gesta og gangandi sem sækja Reykjanesfólkvang heim. Fræðsla og bein nálgun við svæðið er það sem mestu skiptir, þar sem almenningur nær betri tengslum við náttúruna, söguna og umhverfið með því að upplifa þetta stórmerkilega svæði á beinan hátt. Í Reykjanesfólkvangi þarf að leggja ríka áherslu á að varðveita menningarlandslag.

Útbúa og prenta þyrfti efni með sögu svæðisins. Best færi á því að slíkur bæklingur innihéldi gott kort af svæðinu þar sem helstu náttúruperlur og sögulóðir yrðu merktar inn og saga staðarins yrði rakin á aðgengilegan hátt. Með útgáfu slíks rits, sem mætti selja á vægu verði, væri gestum gert kleift að leita uppi þá staði sem þeim finnst áhugaverðastir og njóta útiverunnar um leið.

Þá mætti einnig skipuleggja mismunandi hringferðir með spennandi viðkomustöðum fyrir einstaklinga og ferðahópa þar sem áhersla er lögð á söguna og menningarmínjar.

Einn hringur gæti byggst á minjum og sögum af búsældarlegri sveit sem fór í eyði. Þar mætti til dæmis fara niður að sjó þar sem brimið ólmast í Kirkjufjöru og sendir stóreflis rekatré á land og ræða um rekann sem var mikill og nýttist vel Krýsuvíkurbændum. Einnig mætti koma við í tóftunum sem eru víða sjáanlegar í fólkvangnum og rifja upp forna lífshætti á þessum stórbrotna stað allt frá tíð fyrsta landnámsmannsins Þóris haustmyrkurs til síðasta ábúanda í Krýsuvík Magnúsar Ólafssonar. Það væri svo sannarlega hægt að skyggjast aftur í tímann og hugleiða af hverju þetta samfélag, sem var svona nálægt þéttbýlinu sem var að myndast við sjávarsíðuna við Faxaflóa fór í eyði og laut sömu örlögum og afskekktar byggðir á annesjum landsins.

Þjóðsagnahringur

Þjóðsagnahringurinn gæti hafist á leitinni að skrímslinu í Kleifarvatni, síðan er komið við á eyðibýlinu Kaldrana þar sem íbúarnir létust eftir að hafa borðað eittraða loðsilunga og öfugugga sem veiddust í Kleifarvatni. Síðan er staldrað við hjá Yrpuhól þar sem skessan Yrpa dvaldi í eina tíð. Skoða má Arnanípu sem er steinrunninn örn og sömuleiðis fuglinn í Arnarfelli. Þá yrði Ræningjahóll heimsóttur og fjallað um örlög Tyrkjanna sem komu upp Ræningjastíg og ætluðu að nema íbúa Krýsuvíkur á brott eins og Grindvíkinga, en enduðu með að drepa hver annan. Svo mætti rifja upp söguna um vörðuna á Arnarfelli og vörðurnar í Vörðufelli sem Eiríkur í Vogsósum lét hlaða. Ekki má heldur gleyma sögunni af reiðiköstum Herdísar og Krýsar sem sprungu af heift á Deildarhálsi við Geitahlíð. Þá má draga fram söguna af ánni Grákollu og Arngrími bónda í Krýsuvík eða söguna um Krýsuvíkur-Gvend sem lá í helli hjá fé sínu í Klofninum í áratug, en missti flest lömbin þegar þau drukknuðu í Lambatanga í Kleifarvatni. Að endingu má hrista upp í ferðalögum með hressilegri draugasögu af afturgöngunni Tanga-Tómasi sem er sagður halda til á Selatöngum og elti Beintein Stefánsson alla leið heim að Arnarfelli.

Bókmenntir og listir

Þá væri ekki úr vegi að feta í fótspor listamanna sem áttu athvarf á svæðinu, svo sem Einars Benediktssonar og Sveins Björnssonar, rifja upp sögu þeirra og líta á náttúruperlurnar sem urðu þeim innblástur við listsköpunina. Þá mætti velta fyrir sér

hvaða aðrir listamenn hafa sótt innblástur í hin fjölbreyttu víðerni fólkvangsins. Þekktasta bókin sem styðst við náttúru í fólkvangnum er án efa Kleifarvatn eftir Arnald Indriðason en í sögunni er Kleifarvatn að hverfa eftir Suðurlandsskjálfta og í ljós kemur beinagrind eða eins og segir í sögunni:

„Erlendur fór niður að vatnsborðinu. Öldurnar gjálpuðu letilega við sandinn og hann horfði á síðdegissólina glampa á vatnsfletinum og velti því fyrir sér hvað væri að gerast. Var vatnið að minnka af manna völdum eða var náttúran að verki? Það var engu líkara en vatnið sjálft vildi koma upp um þennan glæp. Geymdi það fleiri óhæfuverk þar sem það var dýpra og þar sem enn var myrkt og kyrrt?“ (s. 17)

Í lokin er svo þessi þráður tekinn upp að nýju:

„Hann horfði á vatnið gárast í norðanáttinni og hugsaði með sér að allt yrði eins og áður á þessum stað. Kannski hafði guðleg forsjón ráðið ferð. Kannski hafði tæmst úr Kleifarvatni til þess eins að upplýsa gamlan glæp. Brátt yrði það aftur kalt og djúpt á þeim stað þar sem beinin höfðu legið og geymt sögu um ást og svik í fjarlægum landi.“ (Kleifarvatn, s. 347).

Þjóðleiðir

Síðast en ekki síst væri hægt að bjóða upp á skipulagðar ferðir um gömlu þjóðleiðirnar undir leiðsögn. Helstu leiðir innan fólkvangsins eru; Skálavegur (til Krýsuvíkur), Húshólmastígur, Herdísarvíkurvegur, Drumbsdalaleið, Dalaleið, Undirhlíðavegur, Hettustígur, Ketilsstígur, Hrauntungustígur (Rauðamelsstígur /Skógargata), Stórhöfðastígur, Þórustaðastígur, Selvogsgata, Elliðavatnsleið (úr Búrfellsgjá) og Dauðadalastígur. Auk þess eru gönguleiðir upp í Brennisteinsfjöll, t.d. um Grindaskörð, Fagradal og Hvammahrauni, um Hrutargjárdyngjusvæðið sem og selgötunar upp í Selsvallaselin, og Hraunssel. Reykjavegurinn liggur um fólkvanginn. Búið er, auk hans, að stika Skálaleið, Hettustíg, Ketilsstíg, Hrauntungustíg, Undirhlíðaleið og Stórhöfðastíg.

Menningarlandslag með meiru

Fjölmargir möguleikar eru á annarri menningartengdri ferðaþjónustu og væri gott ráð að taka upp samstarf við útivistarfélög, byggðasöfn og sögusýningar um slíkt. Þannig mætti hugsa sér að bjóða upp á sjávarfang að fornum sið á Selatöngum og margt fleira. Eitt er víst að Reykjanesfólkvangur býr yfir afar fjölbreyttu menningarlandslagi og sögu sem mun vekja áhuga almennings á svæðinu ef þessum þáttum verður gert hærra undir höfði með betri merkingum og skiltum auk skipulagðrar fræðslu, hvort sem um er að ræða vettvangsferðir undir leiðsögn fróðra manna eða á formi bæklinga á vegum fólkvangsins.

4.3 Heilsutengd ferðapjónusta

Útivist og lýðheilsa

Í Reykjanesfólkvangi er að finna margar einstakar náttúruperlur og má nýta stórbrotið landslag og umhverfið til ferðaiðnaðar, útivistar og heilsueflingar. Dagsferðir á Reykjanesfólkvang með kvöldverði og sundspretti í Bláa lóninu eða bakpokaferðir, stangveiði og tjaldútilega eru möguleikar fyrir innlenda sem erlenda ferðamenn. Skrifstofur í ferðaiðnaði ættu að sjá hag sinn í að nýta sér þessa möguleika.

Staðsetning Reykjanesfólkvangs við túnfótinn á höfuðborgarsvæðinu getur verið mikilvægt tæki til að efla lýðheilsu þéttbýlisbúanna því þangað er stutt að fara og mikils að njóta. Undanfarin ár hefur verið almenn vitundarvakning hvað varðar gildi útivistar á lýðheilsu. Mikilvægi hreyfingar og útiveru er óumdeilt. Rannsóknir hafa sýnt að tengsl við náttúrulegt umhverfi hafa jákvæð áhrif á andlega og líkamlega heilsu. Góðu líkamlegu ástandi fylgir vellíðan sem hjálpar okkur að takast á við dagleg viðfangsefni. Hreyfing hefur meðal annars áhrif á boðefnakerfið í heilanum sem þunglyndi á rætur sínar í. Hálf tíma hreyfing á dag uppfyllir hreyfipörf líkamans og með reglulegri hreyfingu drögum við einnig úr líkum á alvarlegum sjúkdómum, svo sem hjartasjúkdómum og krabbameini. Hvort sem er til forvarna eða meðferðar hefur nálægðin við náttúruna mikið vægi og eykur ávinninginn af hreyfingunni sjálfri. Félagslegir eiginleikar eflast við að takast á við breyttar aðstæður í náttúrulegu umhverfi. Samkvæmt Alþjóða heilbrigðismálastofnuninni er heilsa líkamleg, andleg og félagsleg vellíðan en ekki einungis það að vera laus við sjúkdóma og örorku. Útivera í hollri, óspilltri, íslenskri náttúru er einstök upplifun.

Sjálf getum við stuðlað að bættu heilsufari með aukinni hreyfingu, breyttu mataræði og breyttu lífni. Offita hér á landi meðal fullorðinna hefur á undanförunum 20 árum tvöfaldast og fjórfaldast hjá 9 ára börnum. Offita getur haft félagslegar afleiðingar og auk þess hefur á undanförunum árum tíðni tilvika um kæfisvefn, sykursýki, hjarta- og æðasjúkdóma aukist mikið sem talið er að rekja megi til offitu. Líkamlega léttari störf og samfélagsbreytingar svo sem aukinn akstur á einkabílum og minni hreyfing eru stór hluti þessara vandamála. Erlendar rannsóknir sýna að dvöl á grænum svæðum minnkar streitu og jafnframt telur stór hluti almennings að græn svæði hafi jákvæð áhrif á andlega heilsu. Á Norðurlöndunum hafa í nokkur ár verið gerðar tilraunir með að vísa á hreyfingu sem úrræði í stað lyfja. Fólkvangar í grennd við borgina eru kjörnir staðir sem hluti af hreyfimeðferð í stað lyfjagjafar. Hefur þessi leið gagnast best sem meðferð við ákveðnum kvillum og sýna rannsóknir að þetta er raunhæfur kostur. Hreyfiseðlar sem vísa á hreyfingu í íslenskri náttúru eru gott úrræði í heilbrigðisþjónustu framtíðarinnar.

Þegar börn hreyfa sig í ójöfnu og krefjandi landslagi styrkist jafnvægisskynið og grófhreyfingar og samhæfing eflast. Skynjanir og upplifanir frá náttúrunni eru sterkar og fjölbreyttar og styrkir útiveran almenna eftirtekt hjá börnum. Styrkur og þol eykst við að vera úti og dregur útiveran úr streitumyndun þar sem náttúran hefur róandi áhrif og hvetur til hreyfingar. Náttúruleg útsvæði eru ekki skipulögð og börnin fá að

skapa og mynda sína eigin umgjörð og ævintýraheima. Börnin sjálf upplifa að náttúran er krefjandi og býður upp á ólíka möguleika.

Göngu- og hjólaleiðir bjóða upp á margvíslega líkamsrækt og skemmtun. Hjólaferð um Reykjanesfólkvang er upplifun sem enginn ætti að láta fram hjá sér fara. Fjölbreytt umhverfið er hvetjandi og allir ættu að geta fundið afþreyingu við sitt hæfi. Skipulagðar hjóla- og/eða gönguferðir, hjólamarabon á slóðum fyrir vana hjólreiðamenn, kraftganga um fjöll og firnindi eða dagsferð með nesti í faðmi fjölskyldunnar mætti nefna sem dæmi.

Mynd 32 Tilvalið er að fara með fjölskylduhundinn í gönguferð í fólkvangnum.

Náttúra Reykjanesfólkvangs býður upp á ýmsa möguleika til útiveru og nauðsynlegt er að opna augu fólks á stórhöfuðborgarsvæðinu fyrir þeim möguleikum sem er að finna við túnfótinn til útiveru og hreyfingar.

Hreyfing ætti að vera reglubundin og hluti af okkar daglega lífi. Hluti af lífsmynstri fjölskyldna þar sem samverustundin spilar stórt hlutverk og félagslegi þátturinn verður mikilvægari. Sagt hefur verið að náttúran sé það sem menningin og mannlífið er ekki – og öfugt. Hollast er að upplifa það besta úr báðum heimum og nýta sér þau tækifæri sem fólgin eru í náttúru Reykjanesfólkvangs.

5. Hugmyndabanki

Hér á eftir má líta alla þá uppbyggingar- og ferðapjónustumöguleika sem hafa verið taldir upp hér að framan auk nokkurra atriða sem ekki voru tekin sérstaklega fram í meginmáli. Yfirlitið er sett fram sem hugmyndabanki á formi minnispunkta.

Aðgengi:

- Afmarka þau svæði sem leyfilegt er að ferðast og ganga um.
- Bæta aðgengi að náttúruperlum og auka þjónustu á svæðinu.
- Laga vegina og setja upp vegmerkingar.
- Útbúa hringleið um fólkvanginn fyrir akandi umferð.
- Huga að skýrari merkingum við slóða.
- Sporna við utanvegaakstri.
- Skapa aðstöðu fyrir torfæruhjól.
- Fjölga þarf bílastæðum, útskotum og merkingum við vinsæla staði.
- Fjölga útskotum.
- Skipuleggja og kortleggja áningarstaði við Suðurstrandarveg.
- Laga malbiksbrúnir við áningarstaði.
- Koma upp ruslatunnum.
- Laga vörður og gera „hlið“ fólkvangsins sýnilegri.
- Endurnýja skilti á vörðum og staðsetja þau betur.
- Koma upp tilmælum um almenna umgengni.
- Stærri og sýnilegri vegvísar.
- Uppsetning fræðsluskilta og vegvísa á lykilstöðum.
- Gönguleiðakort við upphaf gönguleiða, t.d. gönguleiðalýsingar Jónatans Garðarssonar.
- Bæta fjölförnustu göngustíga.
- Koma upp hringsjá á vel völdum stað.
- Fjarlægja og/eða lagfæra girðingar.
- Koma upp nestisaðstöðu, bekkjum og ruslatunnum, á vinsælum stöðum.
- Koma upp grillaðstöðu við vinsæla áfangastaði.
- Bæta salernisaðstöðu við vinsæla áfangastaði.
- Bæta tjaldstæði og merkja betur.
- Gera úttekt á og bæta aðgengi á helstu viðkomustöðum innan fólkvangsins í tengslum við verkefni FSS „Aðgengi fyrir alla á Reykjanesi“.
- Útbúa flotbryggju við Kleifarvatn svo hreyfihamlaðir geti veitt þar.
- Ráða starfsmann í fullt starf árið um kring.
- Koma upp fræðslumiðstöð/gestastofu.
- Hugmyndakassi í gestastofu.
- Gera heimasíðu aðgengilegri, ítarlegri og uppfæra reglulega.
- Stefna að því að fá lénið www.reykjanesfolkvangur.is
- Endurnýja kort af Reykjanesfólkvangi.

Eldfjallagarður:

- Stofna eldfjallagarð á Reykjanesi.
- Tengja Reykjanesfólkvang betur við Bláfjallafólkvang.

- Stefna að sameiningu við Bláfjallafólkvang.
- Koma fyrir útsýnispalli í Þríhnúkagíg.
- Sett verði upp upplýsingaskilti varðandi úthafshrygginn, háhitasvæðin, frumstæðar lífverur, eldgíga og eldgos undir jökli.
- Ekki virkjanir á nýjum svæðum, halda sig við eldri virkjunarsvæði.
- Byggja upp öflugt atvinnulíf og þjónustu.

Náttúruskólinn:

- Nýta fólkvanginn sem skólalóð fyrir náttúruskóla.
- Tengja fólkvanginn við Heiðmerkursvæðið í tengslum við Náttúrskólann.
- Efla náttúrufræðslu fyrir alla; unga sem aldna, innlenda jafnt sem erlenda.
- Hvetja enn frekar til námsdvalar og rannsókna erlendra stúdenta og fræðimanna í fólkvangnum.

Kleifarvatn:

- Auðvelda kaup á veiðileyfum.
- Kynna Kleifarvatnsskrímlið á upplýsingaskiltum.
- Halda hugmyndasamkeppni um eðli og útlit skrímslisins.

Fuglaskoðun:

- Bæta aðgengi að Krýsuvíkurbergi.
- Skipulagðar fuglaskoðunarferðum verði komið á, með áherslu á Krýsuvíkurberg og votlendissvæði í samstarfi við Fuglavernd, hvalaskoðun og ferðir í Bláa Lónið.
- Koma upp fuglakíki við Krýsuvíkurberg.
- Koma á fót dagsferðum tengdum fuglaskoðun.
- Gera heiðlóunni hátt undir höfði með upplýsingaskiltum.
- Koma upp fuglaskiltum með myndum, almennum upplýsingum og þjóðlegum fróðleik.
- Hvetja fuglaskoðara og ljósmyndara til þess að nýta sér aðstöðu fólkvangsins.
- Setja upp upplýsingaskilti í Seltúni með skemmtilegum fróðleik um hverafugla.

Stjörnuskoðun:

- Setja upp stjörnusjónauka.
- Sjónaukinn verði aðgengilegur á heimasíðu fólkvangsins.
- Komið verði upp aðstöðu til stjörnuskoðunar og norðurljósaskoðunar að vetri til.
- Komið verði upp aðstöðu til náttúru- og sólskoðunar að sumri til við Grænavatn í Krýsuvík.

Hellaskoðun:

- Tengja hellaskoðun í Leiðarenda ferðalögum, skipulögðum rútuferðum og stuttum ævintýraferðum í tengslum við alþjóðaflugvöllinn.
- Gera hellana aðgengilega með upplýsingaskiltum og merkingum.
- Gæta að viðkvæmri náttúru hellanna.

Annað náttúrutengt:

- Upplýsingaskilti um refi.

-
- Flytja nokkur hreindýr í fólkvanginn og koma upp skiltum um þau.
 - Skipuleggja grasaferðir.
 - Setja upp upplýsingaskilti um flórana í fólkvangnum.

Menningartengd ferðapjónusta:

- Útbúa bæklínga með kortum og sögu svæðisins.
- Skipuleggja hringferðir, s.s. byggðasöguhringur, þjóðsagnahringur, listamannaslóðir, þjóðleiðir.
- Kort og merkingar um fornar þjóðleiðir.
- Taka upp samstarf við útivistarfélag, byggðasöfn og sögusýningar.
- Komið verði upp skilti með nafnapulunni um vermennina 65 við Selatanga til minningar um sjósókn fyrri alda.
- Upplýsingar um tengsl Einars Ben við Krýsuvík og Herdísarvík. Skilti um ferðir og tilraunir Eggerts og Bjarna í Krýsuvík.
- Átak verði gert í merkingu örnefna.

Heilsutengd ferðapjónusta:

- Dagsferðir með kvöldverði og sundpretti í Bláa Lóninu.
- Bakpokaferðir, stangveiði og tjaldferðir.
- Athuga með samstarf við Lýðheilsustöð.
- Skipulagðar göngu- og hjólaferðir.
- Reiðhjólaleiga.
- Hjólamarabon.
- Kraftgöngur á fjöll.

6. Næstu skref

Gerð þessarar skýrslu er aðeins fyrsti áfanginn af þremur sem áætlað er að taka á árinu 2008. Áfangar eru eftirfarandi:

Fyrsti áfangi 1.janúar – 30.apríl
Annar áfangi 1.maí – 31.ágúst
Þriðji áfangi 1.september – 31.desember

6.1. Fyrsti áfangi

Gerð þessarar skýrslu.
Gerð markvissrar aðgerðaáætlunar í kjölfar skýrslugerðar.

6.2. Annar áfangi

Leita styrkja fyrir framhald uppbyggingar.
Ráða starfsmann til eins árs.
Forgangsraða framkvæmdum varðandi aðgengi og aðstöðu.
Vinna að betrubótum á aðgengi og aðstöðu.

6.3. Þriðji áfangi

Finna stað fyrir gestastofu.
Forgangsraða framkvæmdum varðandi ferðapjónustumöguleika.
Vinna að framgangi þeirra hugmynda sem efst eru á blaði.
Skoða möguleikann á stofnun eldfjallagarðs.
Athuga möguleika á sameiningu Reykjanesfólkvangs og Bláfjallafólkvangs.

7. Heimildir

- Arnþór Garðarsson 1984. *Fuglabjörg Suðurkjálkans*. Árbók Ferðafélags Íslands 1984: 127–160.
- Arnþór Garðarsson 1995. *Svartfugl í íslenskum fuglabjörgum*. Bliki 16: 47-65.
- Arnþór Garðarsson 2006. Nýlegar breytingar á fjölda íslenskra bjargfugla. Bliki 27:13-22.
- Eva Guðný Þorvaldsdóttir, 1987. Flóra og gróðurfar í Reykjanesfólkvangi. Unnið fyrir stjórn Reykjanesfólkvangs, 141 bls. + kort.
- Ferlir: <http://www.ferlir.is/>
- Halldór Guðjónsson 1916. Hverasilungar og hverafuglar. Morgunblaðið 19. mars 1916.
- Hveravefsíðan: <http://hot-springs.org/>
- Jóhann Óli Hilmarsson 2001. *Fuglalíf á vegarstæði Suðurstrandarvegur*. Skýrsla til Vegagerðarinnar, 21 bls. + kort.
- Jóhann Óli Hilmarsson & Ólafur Einarsson, í undirbúningi. *Fuglar við fyrirhugaðar línuleiðir á austanverðum Reykjaneskaga*.
- Kristbjörn Egilsson (ritstj.), Kristinn Haukur Skarphéðinsson, Haukur Jóhannesson, Ólafur Einarsson & Agnar Ingólfsson 1989. *Náttúrufar á sunnanverðum Reykjaneskaga*. Náttúrufræðistofnun Íslands fyrir Samvinnunefnd um skipulagsmál á Suðurnesjum, 85 bls.
- Kristinn Haukur Skarphéðinsson, Gunnlaugur Pétursson & Jóhann Óli Hilmarsson 1994. *Útbreiðsla varpfugla á Suðvesturlandi. Könnun 1987-1992*. - Fjölrit Náttúrufræðistofnunar Nr. 25, 126 bls.
- Landvernd: <http://landvernd.is/flokkar.asp?flokkur=1776>
- Náttúruverndarráð 1996. *Náttúruminjaskrá. Skrá um friðlýst svæði og aðrar náttúruminjar*. Reykjavík, 7. útgáfa, 64 bls.
- Ólafur Einarsson 2000. *IBAs in Iceland*. Bls. 341-363 í: M. F. Heath and M. I. Evans (ritstj.). *Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation*. (Um Ísland í: Skrá um alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði í Evrópu). - BirdLife International, Cambridge.
- Reykjanesfólkvangur: <http://www.gamli.umhverfissvid.is/reykjanesfolkvangur/>
- Sigrún Helgadóttir 2004. Reykjanesfólkvangur - Upphaf, markmið, framtíð. Skýrsla unnin fyrir stjórn Reykjanesfólkvangs, 43 bls.
- Upplýsingavefur Reykjanes: <http://www.reykjanes.is/?path=Controls/8&ID=296>

8. Myndaskrá

Höfundar mynda:

Björk Þorleifsdóttir: myndir nr. 6, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 32 og 33.

Björn Hróarsson: mynd 31.

Daniel Bergmann: mynd 25.

Ellert Grétarson: myndir 2 og 7.

Hildur Arna Gunnarsdóttir: myndir nr. 15 og 18.

Jóhann Óli Hilmarsson: allar myndir á forsíðu og myndir nr. 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 24, og 29.

Jón Baldur Hlíðberg: myndir nr. 13, 14. Myndirnar eru úr bókinni *Íslenskar kynja-skepnur* eftir Jón Baldur Hlíðberg og Sigurð Ægisson sem kemur út í maí 2008.

Snævar Guðmundsson: mynd nr. 26.

Ferlir: mynd nr. 1 (www.ferlir.is/images/reykjanesfolkvangur_kort.jpg).

Google Earth: mynd nr. 30 (www.earth.google.com).